

Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i podrške u odgoju djece rane i predškolske dobi

Fotez, Lidija

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:371055>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**LIDIJA FOTEZ
DIPLOMSKI RAD**

**POVEZANOST DOŽIVLJAJA
RODITELJSKE KOMPETENTNOSTI I
PODRŠKE U ODGOJU DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Zagreb, rujan, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Lidija Fotez

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i podrške u odgoju djece rane i predškolske dobi

MENTOR: prof.dr.sc. Andreja Brajša-Žganec

Zagreb, rujan, 2018.

SADRŽAJ

Sažetak	4
Summary	5
1. UVOD	6
1.1. Roditeljstvo u tradicionalnom i suvremenom kontekstu	10
1.2. Kompetentan roditelj kao preduvjet odgoja zdravog i sretnog djeteta.....	13
1.3. Važnost, ali i nužnost socijalne podrške za roditeljsku kompetentnost	17
1.4. Roditelj kao pojedinac u teoriji ekoloških sustava djeteta	21
1.5. Programi podrške roditeljima – što su i zašto su potrebni	24
1.6. Potencijal odgojitelja za savjetovanje roditelja	29
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	32
3. PROBLEMI ISTRAŽIVANJA	33
4. HIPOTEZE	34
5. METODOLOGIJA	35
5.1. Uzorak ispitanika.....	35
5.2. Instrumenti.....	35
5.3. Metode prikupljanja i obrade podataka	38
6. REZULTATI	40
6.1. Deskriptivna statistika	40
6.2. Inferencijalna statistika.....	44
7. RASPRAVA	49
8. ZAKLJUČAK.....	56
9. LITERATURA	59
Izjava o samostalnoj izradi rada	66

Sažetak

Suvremeno roditeljstvo predstavlja kompleksno djelovanje pojedinca u ireverzibilnoj ulozi osjetljivoj na raznolike utjecaje okoline. Kako je postalo jasno da iskustva, pravila i savjeti prijašnjih generacija nisu održivi u novome razdoblju, pitanje roditeljske kompetentnosti preuzelo je primat u interdisciplinarnim raspravama. S obzirom na važnost djetetovih prvih šest godina života, opetovano se naglašava presudnost kvalitete interakcija roditelj-dijete, ne bi li se time umanjilo djelovanje rizičnih čimbenika i povećale šanse za zdrav razvoj djeteta te ispunjujuće roditeljstvo za roditelja. Iako je primarno odgovornost pojedinca u poduzimanju odgovarajućih koraka za povećanje vlastite pedagoške kompetentnosti, socijalna se podrška pokazuje značajnim faktorom u tome procesu. Putovi traženja obično kreću od neformalnih oblika podrške društva, pri čemu je za sagledavanje cjelovitog konteksta socijalne podrške potrebno uzeti u obzir potporu koja dolazi iz svih slojeva ekoloških sustava.

U istraživanju su sudjelovala 194 ispitanika, odnosno 148 njih ženskog i 46 muškog spola. Cilj je bio istražiti povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti sa socijalnom podrškom bliskih osoba te podrškom primljenom iz različitih slojeva ekoloških sustava djeteta s obzirom na spol i stupanj obrazovanja. Temeljem problema istraživanja postavljeno je pet hipoteza. U rezultatima je pronađena slaba povezanost između sastavnice roditeljske kompetentnosti i socijalne podrške, čime je djelomično prihvaćena jedna od hipoteza, dok su ostale odbačene. Nije pronađena statistički značajna razlika po spolu u doživljaju roditeljske kompetentnosti i percepciji socijalne podrške, no razlika je utvrđena u doživljaju roditeljske kompetentnosti ovisno o stupnju obrazovanja. Unutar ekoloških sustava roditelji se ne razlikuju u procjeni primljene podrške, izuzev kod makrosustava kojeg podržavajućim više vide majke nego očevi. Pronađene su neznatne i slabe korelacije slojeva ekoloških sustava s aspektima roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, roditeljski internalni i eksternalni lokus kontrole).

Ključne riječi: roditelji, roditeljska kompetentnost, roditeljstvo, socijalna podrška, ekološki sustavi

Summary

Modern parenthood represents complex interaction of individual in the irreversible role that is sensitive to various environmental influences. As it becomes clear that experiences, rules and advices from former generations are not valid in this new era, question of parental competence became the crucial one in interdisciplinary discussions. Considering the importance of the first six years of child's life, the pertinence of the quality of the interaction parent-child is repeatedly accentuated, to diminish the actions of risk factors and to increase the chances for a child's healthy development and a sense of the fulfilment for the parent. Even though the primary responsibility of an individual while taking appropriate steps to increase their own pedagogical competence, the social support is shown to be an important factor in the process. The paths in that search often start with the informal form of support from the society and to envision the complete context of social support it is necessary to take into account the support that comes from all layers of the ecological system.

In the research participated 194 participants, 148 female and 46 male gender participants. The aim of this research was to examine the connection of parental competence with social support of the close people and support received from different layers of the child's ecological system while taking into account the gender and educational level. Based on the research problems, five hypotheses were established. In the results, a feeble correlation between the component of the parental competence and the social support was found, that lead to a partial acceptance of one of the hypotheses, while others were rejected. A statistically significant difference by gender in the experience of the parental competence and the perception of social support wasn't proved, but the difference in the experience of the parental competence depending on the educational level was determined. Inside the ecological systems, parents are not different in the perception of the received social support except in macrosystem that is perceived as supporting more by mothers, than by fathers. There have been found slight and feeble correlations of the layers of the ecological systems with the aspects of the parental competence (parental self-efficiency, parental internal and external locus of control).

Keywords: parents, parental competence, parenthood, social support, ecological systems

1. UVOD

Roditeljstvo je predmet interesa brojnih znanosti, osobito posljednjih nekoliko desetljeća, čime je interdisciplinarnost navedeni pojam imperativno objasnila kao vrlo važan za sadašnjost i budućnost. Naime, život pojedinca kao socijalnog bića obilježen je participacijom u više ili manje važnim društvenim ulogama, no roditeljstvo kao uloga nepovratnog i neizvjesnog karaktera ostaje jednom od najvažnijih, najtežih i najodgovornijih, čije djelovanje sa sobom povlači dalekosežne posljedice, kako za dijete, tako i za društvo u cjelini (Lacković-Grgin, 2011; Ljubetić, 2011; Maleš i Kušević, 2011; Reić Ercegovac, 2015). Međutim, roditeljstvo nije samo uloga, pa Ljubetić (2011) piše kako se na njega može gledati trojako, kao na ulogu¹, proces i odnos koji traže puni angažman radi pružanja najboljih mogućih uvjeta rasta i razvoja djeteta. Stoga ne čudi što Reić Ercegovac (2015) roditeljstvo promatra kao razvojnu fazu koja svojim specifičnostima donosi promjene u svakodnevno funkcioniranje pojedinca te u odnose među članovima obitelji.

U duhu globalizacije, digitalne revolucije, ekonomske krize, velikih migracija, demografskih promjena, erozije društvenih vrijednosti i mnogih drugih, rastuća je svijest o potrebi sveobuhvatnih kompetencija koje ne samo što će omogućiti pojedincu brzo snalaženje i prilagodbu na kontekst u kojem se nalazi, već će doprinijeti i kvaliteti obnašanja svake od njegovih privatnih i profesionalnih uloga, uključujući roditeljstvo (OECD, 2005; Europska komisija, 2007; Ljubetić, 2012).

Navedeni procesi, osim stvaranja potrebe za kompetencijama, izazvali su i značajne novine koje su roditeljstvo učinile zahtjevnijim i izazovnijim nego ikada prije, što je pokrenulo lavinu govora o roditeljskoj kompetentnosti (Ljubetić, 2012).

Jedna od tih novina je pluralizam obiteljskih struktura. Kraj tradicionalne, nuklearne obitelji, porast je broja restrukturiranih, matrifokalnih/patrifokalnih, istospolnih, kalendarskih, višegeneracijskih i drugih obitelji, koje obilježava raznolikost odnosa među članovima, ali i raznolikost stupnja podrške i razumijevanja društva spram njihovih potreba i problema. Sve to zajedno traži značajnu umješnost roditelja u odgoju djece (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005; Maleš i Kušević, 2011; Petani i Kristić, 2012; Jurčević Lozančić i Kunert, 2015) te upućuje kako šaroliki utjecaji na roditelje dolaze sa svih strana, pa ih nije pošteđena ni obitelj poželjnog

¹ U ovome će se radu na roditeljstvo referirati kao na ulogu, što je skraćeni izraz za njegove sve tri odlike.

ozračja (koju ne određuje njezina struktura, već odnosi) koju Ljubetić (2011) kao takvu smatra sigurnom lukom njezinih članova. Prema tome, roditelje se danas pritišće *odozgo* (društvena očekivanja, nepredvidivost svijeta), *odozdo* (biološke i psihosocijalne karakteristike djeteta) te *iznutra* (unutarnje karakteristike roditelja kao pojedinca), pri čemu spomenuti utjecaji ne dolaze izolirano, već se međusobno duboko isprepliću (Grolnik i sur. 2008, prema Pećnik i sur., 2013²).

Ono što je dodatno opteretilo roditeljsku ulogu jest nova paradigma djeteta i djetinjstva (Jurčević Lozančić, 2016). Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) dijete se sukladno znanstvenim spoznajama promatra kao subjekt vlastitoga razvoja, a njegovo djetinjstvo kao životno razdoblje sukonstruirano u interakciji s odraslima i drugom djecom. Dijete je prepoznato i na međunarodnoj razini po pitanju prava, što mu je, zahvaljujući Konvenciji o pravima djeteta (2000), donijelo novi status aktivnog građanina društva (Pećnik i Starc, 2010).

Kada se govori o težini roditeljstva, potrebno je osvrnuti se na snažan utjecaj medija, sastavnih suputnika odrastanja većine djece. Shaw i Wood (2009) upozoravaju kako su mediji otkrili pojednostavljene metode prikaza sadržaja kojima privlače djecu, što od roditelja traži podosta kreativnosti i komunikacijskih vještina ne bi li mogli iskoristiti pozitivne odlike medija, istovremeno mičući dijete od onih negativnih (pretjerana konzumacija televizije, nekontrolirano korištenje interneta, ovisnost o video igrama...). Tu je i činjenica kako mediji često serviraju netočne informacije o roditeljstvu, stvarajući iluziju potrebe savršenstva istog, koje, kao što piše Stričević (2011), ne postoji.

Međutim, raznoliki utjecaji različitih strana i faktora, uvjetovali su i pojavu tzv. hiperroditeljstva u kojem roditelji toliko teže akademskom uspjehu i materijalnom, „opipljivom“ statusu djetetova razvoja, da dijete postaje „projektom“ s prenatrpanim dnevnim rasporedom, izgubljenom slobodom, a osiguranom didaktiziranom igrom (Honore, 2009; Bilić, 2016; Jurčević Lozančić, 2016;). Honore (2009) dalje nastavlja kako djeca odgajana u takvom okruženju nemaju prostora za neuspjehe i pogreške, što otvara vrata negativnom perfekcionizmu i mentalnim bolestima, a ovdje navodi na zaključak kako hiperroditeljstvo nije sinonim za ono kompetentno.

² Rezultati istraživanja Pećnik i sur. (2013) odnose se na Hrvatsku i značajni su za problematiku ovoga rada.

No suvremenost ni ovdje ne prestaje, već sa sobom nosi i promjene na tržištu rada. Pećnik i Starc (2010) izvještavaju o pojavi produljenja radnoga vremena te povećanja očekivanja poslodavaca, dok Maleš i Kušević (2011) navode kako se Europski parlament susreo sa zahtjevom za produljenjem radnoga tjedna s 40 na 60 sati ne bi li se tako povećala konkurentnost Europske unije. Na to autorice s pravom postavljaju pitanje kakva će biti kvaliteta vremena provedenog s djecom ako se takav prijedlog usvoji. Molinuevo (2013) opisuje i kako prema Europskom upitniku kvalitete života i muškarci i žene ističu teže usklađivanje obiteljskih i poslovnih obveza otkako su postali roditeljima nego je to slučaj kod partnera koji nemaju djece. To može objasniti i pisanje Obradović i Čudina-Obradović (2000) koji još 2000. naglašavaju kako je tehnologija izvorno bila zamišljena kao sredstvo smanjenja radnoga vremena, da bi se dogodilo suprotno - tehnologija napreduje, a radno se vrijeme povećava. Nadalje, istraživanje koje su provele Sočo i Keresteš (2011) pokazuje kako je radno mjesto znatno češće to koje ometa roditeljstvo, iako su njihovi rezultati neočekivano iskazali i izvještavanje roditeljske uloge koja remeti onu poslovnu, što je u konačnici bilo objašnjeno negativnim roditeljstvom.

Shodno svemu navedenome, primjetno je kako su roditelji 21. stoljeća u odnosu na prijašnje generacije u znatno nepovoljnijem položaju, jer iako generacijski odgoj više ne vrijedi (Pećnik i Starc, 2010; Maleš i Kušević, 2011) nova se pravila još nisu etablirala (Jurčević Lozančić, 2011). Kako kažu Juul i Jensen (2010), nekada su vrijednosti i ciljevi odgoja bili jasni, dok danas to ostaje otvoreno, s prostorom za nove i drugačije, individualizirane pristupe. Zato ne treba čuditi što se javlja ambivalentnost roditeljstva koje sada za te iste roditelje s jedne strane predstavlja sreću, zadovoljstvo, ispunjenje, ushit, svojevrsan uspjeh, dok s druge asocira na stres, umor, osjećaj bespomoćnosti, nesigurnosti i anksioznosti (Jurčević Lozančić i Kunert, 2015; Leutar i Oršulić, 2015).

Ovim se kratkim pregledom novina može uvidjeti kako se s razlogom počelo govoriti o roditeljskoj kompetentnosti, s obzirom na činjenicu kako samo kompetentan roditelj svojim znanjem, vještinama i sposobnostima može uspješno odgovoriti na sve prethodno spomenute izazove, i još mnoge druge, a da se pri tom dobro osjeća u svojoj ulozi, istovremeno ostvarujući i dobrobit djeteta i vlastitu dobrobit (Ljubetić, 2012; Brajša-Žganec i sur. 2014).

Kompetentnim se roditeljem ne postaje samim od sebe, već je potrebno djelatno sudjelovanje u cjeloživotnom učenju kompetentnog roditeljstva (Ljubetić, 2012), za

što svaki roditelj treba formalnu i neformalnu podršku od strane socijalne zajednice, o čemu pišu brojni domaći i strani autori (Belsky, 1984; Čudina-Obradović i Obradović, 2003; Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005; Dolan, Pinkerton i Canavan, 2006; Ljubetić, 2011; Stričević, 2011; Štironja Borić, Roščić, Sedmak, Sepčević i Keresteš, 2011; Dobrotić i Laklija, 2012; Ljubetić, 2012; Reić Ercegovac i Penezić, 2012; Molinuevo, 2013; Pećnik i sur., 2013; Brajša-Žganec i sur., 2014; Starc i sur., 2014; Daly i sur., 2015; Leutar i Oršulić, 2015; Miljević-Riđički, 2015; Nenadić-Bilan, 2015; Taylor, Conger, Robins i Widaman, 2015). Važnost socijalne podrške podržana je i teorijom ekoloških sustava Urije Bronfenbrennera koji njome razrađeno objašnjava utjecaj okoline na dijete (pojedince) (Berk, 2007; Eret, 2012; Miljević-Riđički, 2015; Jurčević Lozančić, 2016). Naime, Bronfenbrenner (1979) razvoj djeteta konceptualizira kao produkt dinamičnih odnosa između pojedinca i slojeva okoline ekoloških sustava. Roditelji kao mikrosustav djeteta izravno utječu na njegov razvoj, dok na njih kao roditelje (samim time i na dijete) utječu čimbenici i drugi pojedinci iz djetetu udaljenijih sustava, poput egzosustava i makrosustava koji velikim dijelom određuju distribuciju socijalne podrške roditeljstvu (Miljević-Riđički, 2015).

Iako je ostvarenje kompetentnosti u roditeljskoj ulozi prije svega odraz intrinzične motivacije i osobnih napora pojedinca, Konvencija o pravima djeteta (2000) člankom 18. obvezuje države potpisnice na pružanje podrške roditeljima u odgoju i razvoju djece odgovarajućim mjerama i pravima. Kada se pogleda Obiteljski zakon (Narodne novine, 103/2015) koji u Hrvatskoj definira odnose roditelja i djece, primjetno je kako izostaje definiranje mjera socijalne podrške roditeljstvu, osim u slučajevima nužnosti represivnih mjera, odnosno u okolnostima kada savjetovanje postaje obaveza. Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17), koji uređuje „prava i socijalne usluge unutar sustava“, u članku 78. navodi savjetovanje obitelji kao socijalnu uslugu prevladavanja poteškoća u obitelji, ali i pružanje podrške za snalaženje u svakodnevnom životu, što dijelom upućuje na preventivnu ulogu savjetovanja kao oblika socijalne podrške. Međutim, Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. (2014) među strateške ciljeve napokon navodi pružanje kontinuirane podrške roditeljima u odgoju djece na svim razinama postojećih sustava, između ostaloga i osnaživanje različitih profila stručnjaka za provođenje programa pomoći i podrške roditeljstvu.

Dalje Sayal (2010, prema Pećnik i sur., 2013) piše kako roditelji zbog stigme da podršku u roditeljstvu trebaju samo „problematični“, radije ne traže istu, iako im je potrebna. Rezultati istraživanja Pećnik i sur. (2013) dokazuju navedeno, jer kada bi podrška u obnašanju roditeljske uloge bila besplatna, dostupna i slobodna od stigmatizacije, 78% roditelja vjerojatno bi ili sigurno potražilo pomoć. Stoga je moralna, a može se vidjeti i zakonska, obveza društva osigurati podršku roditeljstvu sukladno navedenim mjerilima (barem dostupnost i destigmatizaciju) ako društvo želi vidjeti kompetentne roditelje koji će adekvatnim odgojem djece raditi na ostvarenju i individualne i socijalne dobrobiti (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

1.1. Roditeljstvo u tradicionalnom i suvremenom kontekstu

Roditeljstvo kakvo poznaje društvo sadašnjice nije povijesna konstanta. Razlikuje se od roditeljstva kojega su poduzimale prijašnje generacije, a ako se ode dublje u povijest, razlike postaju nepremostive. Aries (1962, prema Jurčević Lozančić, 2016) smatra kako se odnos prema djetetu i djetinjstvu mijenjao ovisno o povijesnome razdoblju u kojem su se ljudi nalazili, što potvrđuje razmišljanja Ljubetić (2011) o neodvojivosti roditeljstva od kulturološkog konteksta djetinjstva i djeteta te povijesnog trenutka u kojem se odvija.

U vrijeme Antike djeca su bila svojina roditelja, pa su infanticid i robovlasnički pristup djetetu bili društveno prihvatljivi. U srednjem je vijeku situacija nešto bolja (barem po pitanju umorstava), međutim, djeca se uglavnom doživljavaju kao odrasli u malome. Tek se pojavom renesanse javlja bolja skrb, stoga roditelji češće iskazuju brižna ponašanja spram djece (Jurčević Lozančić, 2016). Jurčević Lozančić (2016) dalje nastavlja kako su položaj djeteta, samim time i percepciju uloge roditelja, dodatno poboljšali Jan Amos Komensky, naglašavajući važnost odgoja i igre u prvih šest godina života, te Jean Jack Rousseau, smatrajući kako su upravo najranije interakcije ključ, što se povezuje sa suvremenim spoznajama o važnosti kompetentnog roditeljstva od prvoga dana (Pećnik i sur. 2013; Brajša-Žganec i sur., 2014; Lacković-Grgin, 2015b). Kako za potrebe rada nije potrebno dublje ulaziti u odlike roditeljstva kroz povijest, nastavak će se bazirati na kontekstu roditeljstva 20. i 21. stoljeća.

U prvoj polovici 20. stoljeća brak je uglavnom dogovorna institucija između dvije obitelji, pri čemu mladi nemaju osobito pravo glasa, poglavito djevojka koja se udaje (Lacković-Grgin, 2015a), što i nisu neki preduvjeti preuzimanja uloge roditelja. Napretkom vremena, u drugoj polovici 20., a osobito u 21. stoljeću, temelji su roditeljstva postali bolji, jer je brak prerastao u osobni izbor dvoje ljudi, partnera, najčešće zasnovan iz ljubavi, a u posljednje je vrijeme prisutan i rastući trend kohabitacije, tj. izvanbračne zajednice (Maleš i Kušević, 2011). Lacković-Grgin (2015a), opisujući roditeljstvo u Hrvatskoj u razdoblju od 1929. do 1941., konstatira kako je odgoj u tom periodu vrlo strog, generacijski se prenosi s koljena na koljeno, stroži je prema djevojčicama, a roditeljski „odgojni“ postupci uključuju tjelesno kažnjavanje opravdano narodnom uzrečicom *Batina je izašla iz raja*. Podršku roditeljstvu pružaju roditelji, često učitelji i svećenici, nešto rjeđe susjedi, pri čemu su svećenici zagovaratelji patrijahalnog modela obitelji gdje je otac hranitelj, a majka kućanica koja podiže djecu, od kojih barem jedno mora biti muško. U protivnome, ako su djeca bila samo djevojčice, žene bi padale u nemilost obitelji i društva (Lacković-Grgin, 2015a).

Patrijahalni je model odnosa uvjetovao izjednačavanje majčinstva s roditeljstvom, što je donedavno bilo opće prihvaćeno u društvu (Čudina Obradović i Obradović, 2006). Vjerovalo se kako je majčinstvo vrhunac životnog smisla žene te da je njezina osnovna zadaća žrtvovati sve svoje potrebe i aspiracije kako bi dijete imalo adekvatne uvjete za zdrav razvoj (Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Otac se pri tome doživljavao biološkom potrebom, a socijalnim izborom, odnosno, izuzev toga što ga se gledalo kao ekonomski stup obitelji, kao roditelj mogao je, ali i nije morao biti prisutan (Parke, 1996, prema Maleš i Kušević, 2011). Kako piše Pernar (2010), njegova je uloga bila pokazati djetetu kako se uspijeva vani, izvan svoja četiri zida. Nasuprot tome, suvremena majka nije kućanica, već je neovisna žena s profesionalnom ulogom koja treba i traži pomoć institucija u odgoju i obrazovanju svoje djece (Jurčević Lozančić, 2011). Očevi nisu nositelji financija u obitelji, sada su to oba roditelja, a i znanstveno je dokazano te društveno prihvaćeno kako rana uključenost očeva u odgoj djece ima pozitivne razvojne ishode, jer se očevi mogu jednako brižno odnositi prema djetetu i njegovim potrebama kao i djetetova majka (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Međutim, unatoč rastućim egalitarističkim odnosima unutar obitelji, zaposlene se majke nalaze u složenom položaju uslijed ulaganja napora u usklađivanje uloga u sustavu rada nedovoljno kompatibilnom

roditeljstvu i općenito obiteljskome životu (Jurčević Lozančić, 2011; Nenadić-Bilan i Matov, 2015).

Tradicionalno je roditeljstvo bilo obilježeno i jasnim socijalnim satom zbog kojeg se znalo da je na pitanje imati ili ne imati djecu, odgovor imati (Berk, 2007). U suvremenom kontekstu, situacija je drugačija. Sve je više parova koji odlučuju ne imati djecu ili ulaze u sfere odgođenoga roditeljstva, pa im se prva djeca rađaju nakon tridesete, što je također svojevrsni izazov (Kušević, 2013). U zemljama razvijenog zapada na roditeljstvo se sve više gleda kao na žrtvovanje slobodnog vremena i osobnih preferencija, stoga dolazi do porasta broja mladih osoba koje se nisu spremne odreći hedonističkih navika, što i nije čudno kada dijete suvremenog konteksta prestaje biti središnjim smislom pojedinčeva života (Reić Ercegovac i Penezić, 2012).

Kao što je ranije spomenuto, odgojne su mjere bile definirane. Postojao je jasan konsenzus o tome kako odgajati djecu da bi mogla poželjno djelovati unutar socijalne zajednice (Juil i Jensen, 2010). Prevladavao je model oblikovanja gline u kojem su okolina i roditelji dijete vidjeli pasivnim bićem te ga oblikovali prema postojećim normama (Pećnik i Starc, 2010). Za suvremeno roditeljstvo pravila nisu dorečena (Juil i Jensen, 2010), a u odgoju se pojavljuje relacijsko shvaćanje socijalizacije kojom se postiže uzajamna prilagodba ponašanja i interpretacije stvarnosti obje strane, i roditelja i djeteta (Sommer, 1998; Kerr i sur., 2003; Kuczynski i Parkin, 2006, prema Pećnik i Starc, 2010). Kako konstatiraju Jurčević Lozančić i Kunert (2015), suvremena socijalizacija osnažuje dijete za izrastanje u autonomnu osobu, dok po važnosti djelovanja u djetetovom procesu rasta i razvoja roditelje stavlja na pijedestal.

U nekadašnjim je obiteljima, što se vidi iz rada Lacković-Grgin (2015a), prevladavalo tjelesno kažnjavanje kao poželjna odgojna metoda. Danas je takvo ophođenje s djecom nedopustivo, zakonom zabranjeno i zatvorski kažnjivo, međutim, rezultati istraživanja Pećnik i sur. (2013) pokazuju kako neku od metoda tjelesnog kažnjavanja (čupanje, udaranje po guzi, itd.) koristi 5% roditelja šestomjesečnih beba, 15% roditelja jednogodišnjaka, 35% trogodišnjaka i 19% roditelja šestogodišnje djece. Uz to, čak je 17% roditelja neopredijeljeno je li ili nije za tjelesno kažnjavanje, no većina je ipak strogo protiv bilo kakvog oblika fizičkog kažnjavanja djeteta. Dvije godine ranije istraživanje Pećnik, Radočaj i Tokić (2011) jednako je tako pokazalo kako društvo u Hrvatskoj nema nultu toleranciju prema

tjelesnome kažnjavanju djece, točnije polovica sudionika (od N=600) vjeruje kako je u redu udariti dijete kada se dovodi u opasnost. Dakle, bez obzira što je suvremeno roditeljstvo deklarativno otpustilo takve odgojne postupke, dio ih nastavlja primjenjivati.

Drugačiji uvjeti odrastanja današnjih roditelja, doveli su i do pojave djece čijim se željama (ne potrebama) prilagođavaju cijele obitelji, iz razloga što im njihovi roditelji nastoje osigurati sve što sami nisu imali ili ih nastoje zaštititi od svega onoga od čega njih nisu zaštitili (Juul i Jensen, 2010). U kontekstu toga Shaw i Wood (2009) pišu o epidemiji popustljivog odgoja, jer se mnogi suvremeni roditelji ne usude postaviti granice i dogovoriti pravila s djetetom, pa popuštaju pred raznolikim zahtjevima, iako ne bi trebali, što rezultira emocionalno hladnom, sebičnom i indiferentnom djecom te nezadovoljnim i iscrpljenim roditeljima.

Pored svih pozitivnih aspekata suvremenog roditeljstva, složeni svijet u kojem roditelji djeluju ne daje dovoljno jasne smjernice kako odgajati djecu (Berk, 2007), a popularno-psihološka/pedagoška literatura za roditelje nije uvijek nužno kvalitetna, pa se Pernar (2011) pita ne uzrokuju li takvi sadržaji još veću anksioznost u roditeljskoj ulozi. Prepoznavši to, današnje se društvo pokrenulo isticanjem presudnosti edukacije roditelja te pružanja podrške u osnaživanju roditeljske kompetentnosti kao čimbenika zadovoljne djece i roditelja (Ljubetić, 2012).

Iako se dosadašnjim izlaganjem društvenog konteksta iz kojeg proizlazi zahtjevnost roditeljske uloge tek zagreblo po površini problematike, njime se stvorila slika objašnjenja zašto je roditeljska kompetentnost prerasla u nužnost.

1.2. Kompetentan roditelj kao preduvjet odgoja zdravog i sretnog djeteta

Doživljaj roditeljske kompetentnosti sam je po sebi kompleksan pojam koji uključuje promišljanja o roditeljskoj ulozi (Keresteš i Brković, 2014), doživljaj razvojnih ishoda te percepciju odnosa s djetetom (Čudina-Obradović i Obradović, 2006), uz što se isprepliće i s pojmovima roditeljskog lokusa kontrole i samoefikasnosti roditelja (de Montigny i Lacharite, 2005, prema Keresteš, Brković i Kuterovac-Jagodić, 2011). Coleman i Karraker (1997) roditeljsku samoefikasnost opisuju kao roditeljsku procjenu o tome koliko se smatraju sposobnim za izvršavanje niza zadataka roditeljske uloge, ali je opisuju i kao očekivanja roditelja u kojoj se

mjeri ostvaruju kao kompetentni i uspješni u roditeljstvu. Pri tome je za dijete visoka razina roditeljske samoefikasnosti zaštitni čimbenik u sprječavanju pojave raznolikih teškoća socioemocionalne prirode (Delale, 2011). Keresteš i sur. (2011) tako pod doživljajem roditeljske kompetentnosti podrazumijevaju samoefikasnost roditelja, internalni (koliko roditelj vjeruje u vlastitu odgovornost za djetetove razvojne ishode) te eksternalni lokus kontrole (koliko roditelj vjeruje u odgovornost drugih čimbenika, poput više sile, za ishode djetetova razvoja).

Općenito, doživljaj roditeljske kompetentnosti omogućuje roditeljima vjerovanje u sposobnost iskorištavanja prilika iz okruženja radi poželjnog ostvarenja u roditeljskoj ulozi (Reić Ercegovac, 2011). Koliko je nužno uspostaviti što veći doživljaj roditeljske kompetentnosti, najbolje dokazuju naglašavanja esencijalnosti ranih interakcija između roditelja i djeteta (Molinuevo, 2013; Pećnik i sur. 2013; Brajša-Žganec i sur. 2014; Starc i sur., 2014 i dr.), jer ovisno o tome koliko se procjenjuje kompetentnim, roditelj je toliko i motiviran za izgradnju poticajnih uvjeta za razvoj djeteta (Pećnik i sur. 2013).

Kako bi se moglo govoriti o tome tko je to kompetentan roditelj, treba razjasniti središnji pojam kompetencije. Prema Europskom referentnom okviru Ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje (Europska komisija, 2007), kompetencije su sklop znanja, vještina i sposobnosti pojedinca primjerenih uspješnom snalaženju u kontekstu, s ciljem postizanja osobnog ostvarenja, socijalne inkluzije i demokratskog građanstva. Prema Ljubetić (2012), radi se o složenom konstruktivnom razvojnom karakteru koji zadovoljava potrebu za fleksibilnošću proizašljom iz globalizacije i promjenjive prirode svijeta (OECD, 2005, Europska komisija, 2007). Drugim riječima, „visoka razina kompetencija pretpostavka je opstanka i uspješnosti pojedinca i društva“ (Ljubetić, 2012, str. 24).

Dakle, kompetentan je roditelj onaj koji se ugodno osjeća u svojoj ulozi, ima osjećaj kontrole nad njom, ostvaruje pozitivne odnose sa svojim djetetom te uspijeva uspješno odgovoriti na izazove i prepreke na koje nailazi u roditeljstvu (Delale, 2011; Reić-Ercegovac, 2011; Ljubetić, 2012; Reić Ercegovac i Penezić, 2012). Kompetentan je roditelj svjestan kako je ostvarenje roditeljske kompetentnosti proces u koji mora ulagati napore da bi s razine pedagoške nekompetencije došao na razinu pedagoške kompetencije (Ljubetić, 2012), pri čemu jednom ostvarena roditeljska kompetentnost nije statična, već dinamična kategorija, baš kao npr. kvaliteta, pa je jedno takvo ostvarenje samo početak daljnjeg unaprjeđenja pojedinca kao roditelja

(Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Jednako tako, kompetentni se roditelji osjećaju ispunjeno te poduzimaju aktivnosti kojima postižu osjećaj postignuća, čak i onda kada na prvu ne izazivaju užitek (Delale, 2011). Oni prihvaćaju neizvjesnost roditeljstva i njegovu obilježenost pokušajima i pogreškama (Jurčević Lozančić, 2016), stoga poteškoće i neuspjehe smatraju premostivim, kad navedeno iskorištavaju kao priliku za samorefleksiju sebe i svoga djelovanja kao roditelja (Ljubetić, 2012). Prema tome, biti kompetentan roditelj ne znači biti savršen i nikada ne pogriješiti, već znači izvući najviše iz situacije i krenuti dalje, osnažen za nove izazove (Stričević, 2011).

Kompetentan roditelj posjeduje i izvjesno znanje o psihosocijalnom razvoju djeteta, osiguravanju poticajnog okruženja, a onda i o promoviranju te zaštiti dječjih prava (Petani i Kristić, 2012), jer jedna od njegovih uloga je i ona zastupnika djece, kako bi štitio i promovirao njihove interese kada sama to ne mogu (Ljubetić, 2011). Kompetentniji roditelji razumiju vrijednost kvalitetno provedenog slobodnog vremena s obitelji, pa se u puno većoj mjeri uključuju u djetetovu igru, iskazuju interes za djetetove aktivnosti, pridonoseći mu kognitivnom, jezičnom, socijalnom i emocionalnom razvoju, a onda i prevenciji problema u ponašanju (Berc i Blažeka Kokorić, 2013). Iznoseći kako roditelji višega osjećaja roditeljske kompetentnosti češće sudjeluju s djecom u razvojno poticajnim interakcijama (pjevanje, igra, čitanje slikovnica, likovne aktivnosti, sport itd.) raniju konstataciju drugih autora potvrđuju i Pećnik i sur. (2013).

Konkretno za emocionalni razvoj, poticajna je i viša razina metaemocija kompetentnih roditelja, odnosno, oni su svjesniji vlastitih emocija, emocija svoje djece i bolji su u njihovome upravljanju, pa što su veći razumijevanje i spremnost za rad na navedenim strukturama, roditelji postaju djeci primjerenijim modelima emocionalnog izražavanja (Brajša-Žganec, 2003). S obzirom na to kako su roditelji djeci od samih početaka najbliži model, time i jedan od najutjecajnijih, sukladno Jurčević Lozančić i Kunert (2015) djeca imitiraju svoje roditelje, intenzivno i predano ulazeći u interakciju s njima. Ako se to poveže sa sociokulturalnom teorijom Lava Vigotskog, interakcija koju dijete ima s roditeljima od važnosti je za zonu proksimalnog razvoja, jer uz podršku i zajedničku aktivnost s odraslim (u ovome slučaju roditeljem) i/ili kompetentnijim vršnjakom, dijete može iskoristiti svoje snage uz minimalan poticaj (Miljević-Riđički, 2015). Kompetentan je roditelj presudan i za uspješan psihosocijalni razvoj prema Eriksonu. Uzimajući u obzir prvih

šest godina života, kompetentnim je roditeljstvom djetetu moguće pružiti temelje za uspješno razrješavanje razvojnih kriza te za stjecanje životnih snaga (Lacković-Grgin, 2015b). Primjerenim odgovaranjem na potrebe, interese i sposobnosti djece ovisno o razvojnoj fazi u kojoj se nalaze i njihovome temperamentu, roditelji im osiguravaju uvjete za pozitivno razrješavanje kriza rane i predškolske dobi s ishodom povjerenja, autonomije i inicijative, uz osnaženost nadom, voljom i snagom (Milanović i sur., 2014; Lacković-Grgin, 2015b). Neke je to navelo da krenu činiti i više nego bi trebali, pa u vidu pojave hiperroditeljstva, sve se više ističe kako obiteljski dom nije institucija, a kompetentan roditelj nije profesionalac (Honore, 2009; Ljubetić, 2012).

Iz potonjeg proizlazi kako je kompetentno roditeljstvo zapravo ono autoritativnog tipa. Riječ je o roditeljstvu u kojem prevladava mnogo ljubavi i topline, uz optimalnu dozu kontrole kojom roditelji postavljaju odgojne granice, uče dijete pravilima i stavljaju pred njega očekivanja koja su dovoljno poticajna, a ne prezahtjevna ili odveć jednostavna (Pećnik i Starc, 2010; Milanović i sur., 2014). To bi značilo kako takvim stilom roditelji iskazuju brižno ponašanje, daju strukturu i primjereno vođenje, dijete vide kao osobu, kao subjekt te ga osnažuju za autonomiju, što Starc i sur. (2014, str. 93-96) predstavljaju kao „četiri stupa roditeljstva“. Tako autoritativni roditelj uspijeva steći roditeljski autoritet zasnovan na poštivanju, povjerenju i konstruktivnoj komunikaciji, što ga čini uspješnim u odabiru situacija za prepuštanje inicijative djetetu shodno trenutnoj razini njegove odgovornosti (Jurčević Lozančić, 2016). Iz tog razloga, djeca odgajana autoritativnim roditeljskim stilom u većoj mjeri iskazuju kreativnost, znatiželju, spontanost i sklonost kritičkom promišljanju od ostale djece (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Međutim, roditeljska kompetentnost nije presudna samo za dijete, već i samog roditelja. Primijetilo se kako pozitivan doživljaj roditeljske kompetentnosti povoljno utječe na tjelesno i mentalno zdravlje roditelja (Svilar Blažinić, 2014), stresnost uloge, a i na druge odnose unutar obitelji. Reić Ercegovac i Penezić (2012), baveći se tranzicijom u roditeljstvo, napominju kako je veći doživljaj roditeljske kompetentnosti povezan s većim zadovoljstvom brakom, što se objašnjava time da pojedinac zadovoljstvo roditeljskom ulogom prenosi i na ostale uloge u životu, konkretno bračnu. Svilar Blažinić (2014) razjašnjava i kako snižen osjećaj roditeljske kompetentnosti ima potencijal narušavanja odnosa među partnerima, što posljedično narušava uvjete djetetova podizanja. Delale (2011), temeljem rezultata istraživanja

na prigodnom uzorku, ističe kako majke zadovoljnije roditeljskom kompetentnošću iskazuju manji roditeljski stres, što potvrđuje roditeljsku kompetentnost kao prediktor stresa. Uz to, majke češće percipiraju viši doživljaj roditeljske kompetentnosti nego očevi (Hudson, Elek i Fleck, 2001; Keresteš i sur., 2011), iako postoje nalazi istraživanja u kojima nema razlike u doživljaju roditeljske kompetentnosti po spolu (Reić-Ercegovac, 2011; Reić-Ercegovac i Penezić, 2012). Hoff, Laursen i Tardiff (2002) napominju i kako majke višeg stupnja obrazovanja češće primjećuju pomake u jezičnom, socioemocionalnom i kognitivnom razvoju djeteta od niže obrazovanih majki, jednako kao što i visokoobrazovani očevi i majke češće koriste autoritativan stil roditeljstva za koji se pokazalo da je povezan s većom roditeljskom kompetentnošću.

Treba razjasniti kako se kompetentan roditelj ne rađa, on takvim postaje (Ljubetić, 2012). Iako se zna kako stavovi roditelja igraju važnu ulogu u doživljaju roditeljske kompetentnosti te da se napredak postiže prije svega ako se ostvari promjena u glavi pojedinca (Sunko, 2008), shvatilo se kako je roditeljima potrebna i socijalna podrška uže i šire okoline, kad se dugoročno pokazala najboljom socijalnom investicijom (Molinuevo, 2013; Brajša-Žganec i sur., 2014).

1.3. Važnost, ali i nužnost socijalne podrške za roditeljsku kompetentnost

Čovjek je socijalno biće čije preživljavanje ovisi o socijalnim odnosima (OECD, 2005), radi čega se sve češće ispostavlja kako je socijalna podrška zaštitni faktor tjelesnom i mentalnom zdravlju (Belsky, 1984; Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005; Dolan i sur., 2006; Berk, 2007; Molinuevo, 2013; Leutar i Oršulić, 2015; Nenadić-Bilan, 2015). S godinama, socijalna je podrška istraživanjima dobivala i dobiva na snazi kao ključan čimbenik osnaživanja roditeljske kompetentnosti (Dolan i sur., 2006), stoga je podrška roditeljstvu od strane društvene zajednice prerasla u predmet interesa nacionalnih politika (Molinuevo, 2013), ali i međunarodnih organizacija poput UN-a, UNICEF-a, WHO-a, Svjetske banke i drugih (Daly i sur., 2015). Rastući se interes za socijalnu podršku može objasniti spoznajom kako za roditeljsku kompetentnost, uz osobnu odgovornost pojedinca, odgovornost snosi i socijalna zajednica. Naposljetku, ona je ta koja formira pravila i vrijednosti koje roditelji trebaju implementirati u odgoj na dnevnoj bazi, a ne samo u razdobljima rizika i

problema (Ljubetić, 2011; Stričević, 2011), uslijed čega se obostranim preuzimanjem odgovornosti izbjegava tradicionalni začarani krug prebacivanja krivnje za nepovoljne razvojne ishode djeteta s jedne strane na drugu - roditelji na društvo, društvo na roditelje (Čudina-Obradović i Obradović, 2003).

Thomson (1995, prema Pećnik i sur., 2013) socijalnu podršku vidi kao odnose koji primatelju predstavljaju izvor kvalitetnih resursa za pomoć u podizanju kompetencija na zadovoljavajuću razinu. S druge strane, Cobb (1976, prema Miljević-Ridički, 2015) socijalnu podršku promatra kao osjećaj voljenosti, važnosti i pripadnosti određenoj skupini. Ovisno o vrsti, uključuje *praktičnu* (čuvanje djeteta, pomoć u kućanstvu...), *emocionalnu* (razgovor, iskazivanje empatije, utjeha...) i *savjetodavnu podršku* (traženje savjeta, uputa, informacija...) (Dolan i sur., 2006; Dobrotić i Laklija, 2012), dok se generalniji oblik dijeli na *formalnu* (usluge javnih institucija), *poluformalnu* (udruge roditelja) i *neformalnu* (šira obitelj, prijatelji, susjedi i dr.) (Pećnik i sur., 2013). Dolan i sur. (2006) dalje navode tri osobine socijalne podrške, pa govore o *bliskosti*, koju roditelj najčešće ima u odnosu s najbližim pojedincima, zatim o *reciprocitetu*, tj. dvosmjernoj interakciji s drugima koja uključuje i druge roditelje, stručnjake, te posljednje o *trajnosti* ili o tome koliko se dugo pojedinci poznaju, što ponudu ili potražnju pomoći čini manje nametljivima.

Unutar podrške roditeljima, socijalni se odnosi ostvaruju na tri razine: primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj. Dok primarna razina obuhvaća najuži krug ljudi, odnosno partnerske odnose i ostale odnose iz kućanstva, sekundarna se razina sastoji od odnosa s članovima šire obitelji, prijateljima i susjedima, da bi tercijarna, kao najudaljenija razina, uključivala djelovanje u poluformalnim i formalnim udruženjima (Paugam i Russell, 2000, prema Dobrotić i Laklija, 2012). Jednostavnija podjela socijalne podrške pod izvore one neformalne ubraja djedove i bake, braću, sestre i ostale pripadnike povezane krvnim srodstvom, prijatelje, susjede, kolege s posla i druge, dok pod formalne izvore podrške spadaju kompetentni stručnjaci, državne institucije, nevladine organizacije i slično (Nenadić-Bilan, 2015).

Kako zahtjevi društva često nadilaze kapacitete roditelja, oni se odlučuju na traženje pomoći (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005) koja ide na kontinuumu od neformalne prema formalnoj (Dolan i sur., 2006; Pećnik i sur., 2013). Iz navedenoga proizlazi pitanje, što to socijalna podrška iz različitih izvora predstavlja suvremenome roditeljstvu? Svakako je da ona pogoduje povećanju roditeljske kompetentnosti, jer u istraživanju Štironja Borić i sur. (2011) i očevi i majke

percipirane veće socijalne podrške izvještavaju o pozitivnijim interakcijama s djetetom. Isto zaključuju Taylor i sur. (2015) u svome istraživanju prema kojem roditelji s većom mrežom socijalne podrške više opstaju kao uspješni i kompetentni u roditeljskoj ulozi.

Belsky (1984) najvažnije izvore podrške prije svega vidi u partneru, a zatim u socijalnoj podršci prijatelja, susjeda i šire obitelji. Prema Berk (2007), veće slaganje između partnera i egalitaristička raspodjela obiteljskih obaveza pridonose zadovoljstvu roditeljskom ulogom, dok Ajduković i Sladović Franz (2015) nabrajaju karakteristike partnerskih odnosa istog učinka, a to su one koje podrazumijevaju ravnopravnu odgovornost za odgoj, kvalitetnu komunikaciju te razumijevanje i podržavajući odnos jedno spram drugog u ulogama van roditeljske. Značaj podrške partnera u roditeljstvu doista je velik, a to oslikavaju i rezultati istraživanja Pećnik i sur. (2013), prema kojima većina ispitanika tvrdi kako bi u slučajevima odgojnih nedoumica pomoć ponajprije tražila od svoga partnera.

Kao prevladavajući izvor emocionalne podrške ističu se roditelji roditelja i prijatelji, dodatno uz roditelje kao izvor praktične pomoći (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005), na što se po pitanju spolnih razlika može nadovezati nalaz kako majke više primaju potporu obitelji i susjeda, a očevi prijatelja (Dobrotić i Laklija, 2012). Ukratko, primanje takve socijalne podrške potvrđuje prethodne konstatacije o kontinuumu od angažiranja neformalnih prema formalnim izvorima, iako se smatra kako traženje podrške isključivo unutar obitelji nije uvijek najbolje rješenje, s obzirom na to kako je sama ta obitelj ranjiva struktura podložna rizičnim okolnostima (Wall i sur., 2001, prema Dobrotić i Laklija, 2012). Problem je i što najranjivije skupine roditelja primaju značajno manje, ne samo formalne, već i neformalne podrške, što ionako kompleksnu situaciju čini težom dodatnim narušavanjem psihološke dobrobiti roditelja, a onda i samog doživljaja roditeljske kompetentnosti (Dobrotić i Laklija, 2012; Pećnik i sur., 2013). Iz tog je razloga sve veća odgovornost države za jačanje strategija socijalne podrške najpotrebitijim roditeljima, jer njima njihova neformalna podrška nije dovoljna za kompetentno roditeljstvo (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005). Kako Reić Ercegovac (2012; 2015) objašnjava da roditelji visoko percipirane socijalne podrške imaju dostatan pristup istoj uslijed više raspoloživih resursa i boljih osobnih vještina, logično je zaključiti kako percepcija nedostatne socijalne podrške vjerojatno ide u suprotnome smjeru.

Iako zbog predrasuda i stigmatizacije dosta roditelja osjeća zadržku pri traženju formalnih oblika potpore, postupno raste svijest o nedovoljnim kapacitetima isključivo neformalnih izvora pomoći (Pećnik i sur., 2013). Pećnik i sur. (2013) nastavljaju kako majke češće traže formalne oblike pomoći nego očevi, vjerojatno zbog veće emocionalne otvorenosti, što možda jednim dijelom i objašnjava trenutnu feminizaciju formalnih oblika potpore (Daly i sur., 2015), no o tome kasnije.

Novonastala svijest o važnosti kompetencija, a onda i mediji, pogodovali su dostupnosti spoznaja o roditeljstvu svima, ne samo odabranim krugovima (Penezić i Lacković-Grgin, 2014), iako ta dostupnost još uvijek nije bezuvjetna, što ostavlja prostor za unaprjeđenja (Pećnik i sur., 2013). Ono što zajednica nudi svojim roditeljima, prema Ajduković i Sladović Franz (2015, str. 87) jednim je dijelom stručna i savjetodavna pomoć u svrhu razvijanja konkretnih znanja, vještina, vrijednosti i stavova temeljem djelovanja na „tri kognitivna aspekta“, koje opisuju kao *znam* (znanja), *hoću* (stavovi i vrijednosti) i *mogu* (vještine). Tako se u sustavu zdravstva pojedinci pripremaju za roditeljstvo već u trudnoći (Jovančević, 2008), čime tečajevi za trudnice, prema Pećnik i sur. (2013), u Hrvatskoj postaju najrašireniji oblik podrške roditeljstvu. Jednako tako, zdravstvo je razvilo sustav kućnih posjeta, pa nakon rođenja djeteta patronažna sestra posjećuje novopečene roditelje, educirajući ih o dojenju, njezi djeteta, njegovome razvoju i sličnome (Petani i Kristić, 2012; Daly i sur., 2015). S druge strane, osim zdravstvene, postoji i edukativna podrška roditeljstvu kroz raznolike programe i radionice, poput one UNICEF-a, *Rastimo zajedno* (Pećnik i Starc, 2010, Keresteš i Brković, 2014; Daly i sur., 2015), no o toj će temi biti posvećeno cijelo potpoglavlje, stoga trenutno nije potrebno ulaziti u dublje rasprave.

U globalu, roditelji u Hrvatskoj nisu zadovoljni sustavom postojeće formalne podrške (Nenadić-Bilan, 2015), a prema Pećnik i Raboteg-Šarić (2005, str. 13) od formalnih oblika pomoći roditelji trebaju „dječji doplatak, besplatne školske udžbenike, pravne savjete i informacije te savjetodavnu pomoć u odgoju“, od čega posljednje dijelom ostvaruju kroz prethodno spomenute programe, ali i unutar institucija, poput dječjih vrtića (Leutar i Oršulić, 2015). Tu su odgojitelji jedni od stručnjaka (uz pedijatre) kojima se roditelji najčešće obraćaju za savjet i podršku u odgoju djece (Pećnik i sur., 2013), što otvara novi pogled prema potencijalu dječjih vrtića i njihovih odgojitelja u području savjetovanja roditelja.

Treba napomenuti kako su rezultati istraživanja Sunko (2008) istaknuli da roditelji obuhvaćeni nekim oblikom podrške roditeljstvu razvijaju senzibilitet za poticajne interakcije s drugima, što ih nije učinilo samo kompetentnijim roditeljima, već i zadovoljnijim supružnicima. Stoga bi javnost trebala u puno većoj mjeri promovirati formalnu podršku roditeljstvu, kao odraz skrbi zajednice za svoje žitelje, ne bi li roditelji mogli poduzeti odgovarajuće korake za bolje roditeljsko funkcioniranje (Štironja Borić i sur., 2011). U konačnici, Molinuevo (2013) govori o podršci roditeljstvu kao o vrsti osnaživanja roditelja u ostvarenju roditeljskih kompetencija odgovarajućih potrebama i situacijama u kojima se odvijaju odlučivanje i djelovanje njihovoga roditeljstva. Po tome je roditeljstvo neodvojivo od konteksta, dakle, neodvojivo je od raznolikih utjecaja koji indirektno utječu na dijete i njegov razvoj, pa kada se govori o kompetentnom roditeljstvu, o podršci istome, nemoguće ga je odvojiti od dinamike ekoloških sustava.

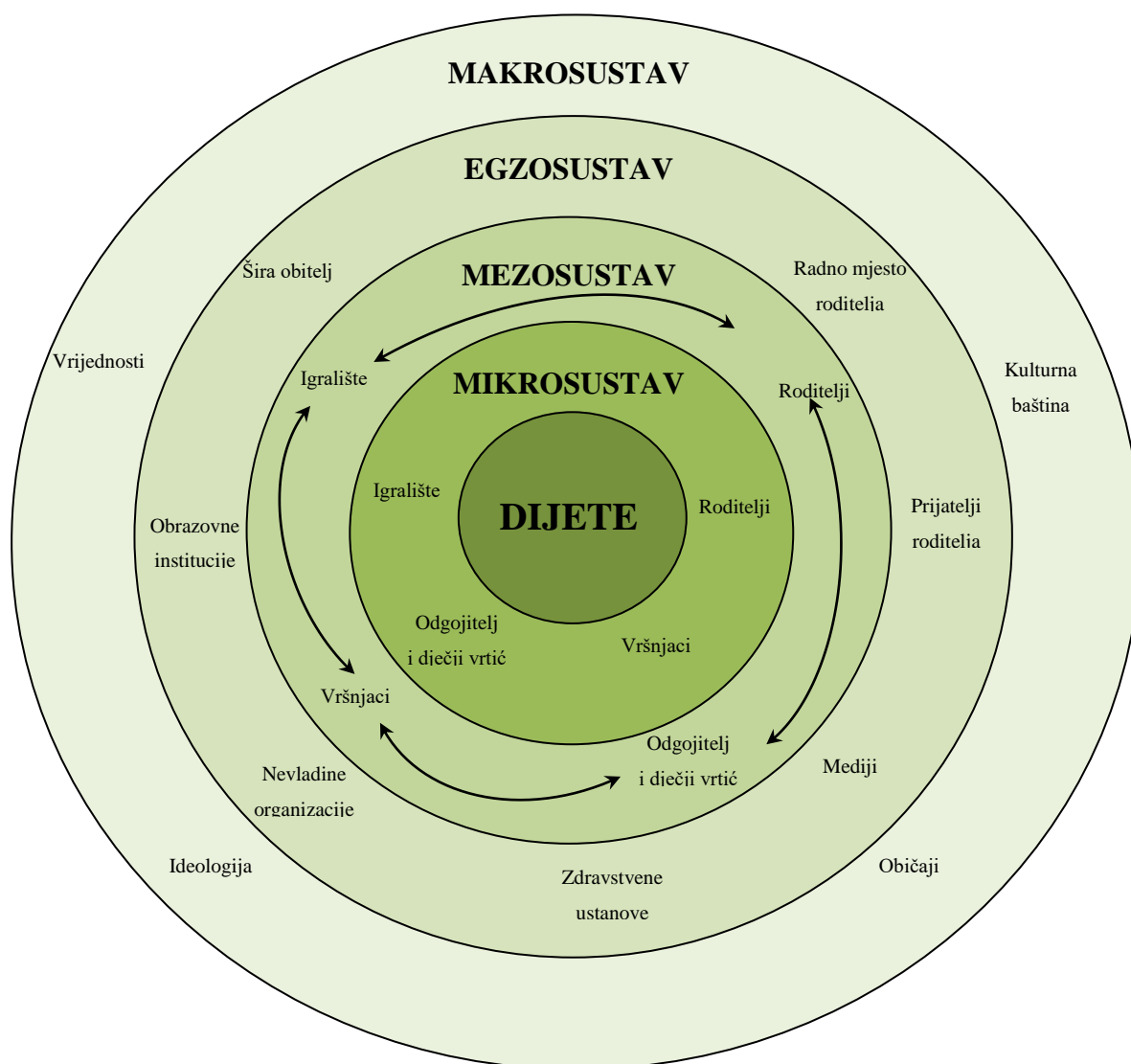
1.4. Roditelj kao pojedinac u teoriji ekoloških sustava djeteta

Teorija ekoloških sustava, poznata je i vrlo često citirana teorija američkog psihologa Urije Bronfenbrennera koja dubinski analizira i objašnjava razvoj pojedinca kroz njegovu dvosmjernu interakciju sa slojevima ekoloških sustava (Berk, 2007; Miljević-Riđički, 2015; Jurčević Lozančić, 2016), a prema Chaskin (2006), proizašla je kao odgovor na prethodne teorije koje nisu u dovoljnoj mjeri objašnjavale kontekstualne utjecaje na razvoj. Sam Bronfenbrenner (1979) ekološki sustav promatra kao progresivnu, zajedničku akomodaciju između djeteta u razvoju i promjenjivih slojeva njegove uže i šire okoline, pri čemu interakcije unutar konteksta imaju raznolike utjecaje na pojedince.

Teorija je najčešće predstavljena kao sustav koncentričnih krugova koji se šire iz središta prema van, odnosno od djeteta (pojedince) i njemu najbližih sustava prema onim najudaljenijim (Jurčević Lozančić, 2016). Zapravo Bronfenbrenner (1979) ekološke sustave opisuje kao babuške, kad dočaravaju prirodu slojeva sustava koji su uklopljeni jedan unutar drugog. To znači da iako okolina utječe na dijete, i dijete utječe na nju (Miljević-Riđički, 2015).

U ekološkim sustavima, identificirana su četiri sloja s djetetom i njegovim biosocijalnim karakteristikama kao središnjem polazištu, i kronosustavom kao

proteklim vremenom promjena (Berk, 2007; Miljević-Riđički, 2015), što je grafički prikazano na Slici 1.

Slika 1. Prikaz slojeva okoline prema teoriji ekoloških sustava Urijeja Bronfenbrennera (prema Bronfenbrenner, 1979; Berk, 2007; Miljević-Riđički, 2015; Daly i sur., 2015; Jurčević Lozančić, 2016)

Prvi sustav, djetetu najbliži, naziva se mikrosustav te obuhvaća odnose i aktivnosti djeteta s najbližim mu ljudima i okruženjima (roditelji, odgojitelji, vršnjaci, igralište, dječji vrtić itd.). Radi se o dvosmjernom djelovanju, pa roditelji svojim odgojnim postupcima, stupnjem roditeljske kompetencije, odnosima s partnerom i sličnim utječu na dijete, ali i obratno, dijete utječe na njih. Drugi je sustav mezosustav i predstavlja odnose između mikrosustava. Tako je za povoljan razvoj djeteta prepoznat utjecaj partnerstva roditelja i odgojitelja, odnosno djeca

imaju bolje razvojne ishode što su njihovi roditelji uključeni u odgojno-obrazovni proces (Katz, 2006; Berk, 2007; Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Egzosustav je treći sustav, udaljen u mjeri da više ne utječe izravno na dijete, ali utječe putem posrednika, u ovome slučaju roditelja. Predstavlja članove proširene obitelji, radno mjesto roditelja, nevladine organizacije, zdravstvenu službu, medije, prijatelje roditelja, raznolike obrazovne institucije i druge (Bronfenbrenner, 1979; Daly i sur., 2015; Jurčević Lozančić, 2016). Daly i sur. (2015) egzosustav vide važnim sustavom za podršku roditeljstvu, s obzirom na činjenicu kako taj sustav predstavlja izvor socijalne podrške različitih smjerova, pa ovdje pripadaju savjetodavna podrška, programi podrške roditeljstvu, emocionalna podrška prijatelja i širih članova obitelji, podrška kolega s posla i poslodavaca općenito, u konačnici i mediji sa svojim utjecajima. Posljednji je makrosustav, kao najudaljeniji sustav, a čine ga kulturna baština, ideologije i vrijednosti, zbog čega se i smatra najstabilnijim slojem okoline (Berk, 2007; Jurčević Lozančić, 2016).

U novije vrijeme, uslijed tehnološke revolucije i okruženosti elektroničkim medijima, Johnson i Pupilampu (2008, prema Eret, 2012) predložili su dodavanje tzv. tehnosustava već postojećim slojevima ekološkog sustava. Johnson (2010) objašnjava kako se radi o ideji o tehnosustavu kao podsustavu mikrosustava koji podrazumijeva interakciju djeteta s tehnologijom radi komunikacije, spoznavanja svijeta i aktiviteta. Ispostavlja se kako tehnologija i mediji koji se njome masovno prenose, prilično utječu na dijete, ali i da njihov utjecaj nije ograničen samo na mikrosustav, već se proteže i na druge sustave. Tako roditelji ponekad mogu biti zbunjeni informacijama medija o tome što je bolje za dijete (Ljubetić, 2012), no putem njih mogu primiti i informacije o programima podrške zastupljenim u zajednici (Pećnik i sur., 2013), kao što imaju i priliku dobiti informacije o sustavu vrijednosti kojeg društvo trenutno njeguje. Prema tome, vidljivo je da kada spomenuti utjecati ne djeluju izravno na dijete u izravnoj interakciji (npr. kao kada dijete koristi internet, gleda animirane filmove...), onda djeluju na njega neizravnim putovima, odnosno djeluju na roditelje, odgojitelje, sustave podrške, sve one koji se pod uplivom navedenih čimbenika ciklički vraćaju djetetu i njegovim potencijalima.

Ovom se teorijom još jednom potvrđuje neizmijerna važnost odgovarajućih, podržavajućih i poticajnih odnosa roditelja s djetetom, no potvrđuje se i složenost utjecaja iz različitih slojeva okoline, radi čega roditelji itekako moraju biti kompetentni ako žele najbolje svome djetetu i sebi. To navodi na zaključak kako i

teorija ekoloških sustava implicitno poziva na pružanje podrške roditeljstvu jačanjem roditeljskih kompetencija te sustava socijalne podrške.

1.5. Programi podrške roditeljima – što su i zašto su potrebni

Roditeljstvo je lijepa, ali vrlo teška životna uloga. Suprotno mitovima koji ga prikazuju kao zabavnu aktivnost, u stvarnosti roditelji na vlastitome primjeru spoznaju kako se radi o kompleksnom zadatku u kojem samo intuicija nije dovoljna za zadovoljavanje dječjih individualnih, a onda i društvenih potreba (Pernar, 2010). Istina, intuicija jednim dijelom navodi roditelje da čine najbolje za dijete (Shaw i Wood, 2009; Starc i sur., 2014), međutim, složena isprepletenost njege, odgoja, obrazovanja, razvoja djeteta i kontrole traži konkretna znanja, vještine, sposobnosti, intrinzičnu motivaciju i sredstva koji će predstavljati osnovne preduvjete kompetentnog roditeljstva (Sladović Franz, 2008). Danas se roditelji nalaze u vrtlogu suvremenog roditeljstva koje traži stalnu predanost, stalnu budnost u ulozi, postojanu hrabrost, u kojem novine salijeću sa svih strana, a udovoljavanjem jednome zahtjevu povlači se drugi, dok planovi kao da to i nisu - ovoga trenutka vrijede, već sljedećeg podređeni su novome kontekstu (Starc i sur., 2014). Iz navedenih razloga (koji su samo jedan mali dio cijele slike), Kessen (1979, prema Ljubetić, 2011) tvrdi kako suvremena djeca zaslužuju educirane roditelje, a roditelji programe podrške i stručnjake koji će ih osnaživati u ulozi.

Prema Štironja Borić i sur. (2011), programi podrške roditeljstvu namijenjeni su osnaživanju roditelja, samim time i poželjnog razvoja djece. Proizašli su iz teorije socijalnog učenja, prema kojoj djeca uče po modelu, radi čega roditelji moraju biti dobri i kvalitetni modeli ponašanja, kao što proizlaze i iz pristupa kognitivno-bihevioralne terapije, prema kojoj se promjenom interpretacije, odnosno osvještavanjem kognitivnih distorzija, utječe na vlastite emocije i ponašanja, što je presudno u pozitivnom odnosu roditelj-dijete, jer roditelj koji je svjestan svojih negativnih misli u odgojno zahtjevnim situacijama može racionalno odgovoriti na iste i time uvjetovati poželjne promjene u svojim emocijama i ponašanjima (Daly i sur., 2015). Uz to, programi podrške u vidu obrazovanja roditelja nastaju i kao odgovor na društvene promjene i pravne okvire s pravima i odgovornostima roditelja u središtu (Stričević, 2011).

Iako su rasprostranjenost medija i tehnologije omogućile dostupnost informacija sada i ovdje, isključivo takav angažman u edukaciji nije dovoljan za kompetentno roditeljstvo (Petani i Kristić, 2012). S obzirom na trenutne potrebe 21. stoljeća, roditelj treba konkretna znanja o presudnosti realnih očekivanja od sebe kao roditelja, a onda i od vlastitoga djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Zatim mu je potrebna edukacija za podizanje svijesti o namjernim i nenamjernim odgojnim utjecajima (Bilić, 2016), što oslikava primjer s laganjem, jer dok roditelj djetetu objašnjava kako je ružno lagati, s druge strane dijete gleda tog istog roditelja kako se javlja npr. na telefon i laže o odsutnosti od obiteljskoga doma, iako se trenutno nalazi u istome. Danas roditelj treba i potporu u razlučivanju normalnog od nenormalnog ponašanja, točnije normalno je da dijete ponekad dramatično ustraje u svojim zahtjevima, ali nije normalno ako dijete to uvijek čini, prelazeći dopuštene granice, jer je u tom slučaju nastojanje za autoritativnim roditeljstvom vrlo vjerojatno prešlo u ono permisivnog tipa (Shaw i Wood, 2009). U konačnici, roditelj je taj koji postavlja granice i pravila, dijete sudjeluje u tom procesu ovisno o trenutnom stupnju odgovornosti (Jurčević Lozančić, 2011), a tu je i kako roditelj uz osobnu odgovornost, ima odgovornost za djetetov razvoj i za uspostavljene odnose s njime, dok dijete ima samo osobnu odgovornost, što je značajan pritisak na roditelja (Starc i sur., 2014). Sukladno tome, iako internet može pružiti podatke koji će povećati znanje roditelja, ne može u toj mjeri zadovoljiti onu interaktivnu komponentu ili potrebu roditelja za raspravom, razmjenom iskustava, za komunikacijom sa stručnjacima i drugim roditeljima, kao što to mogu programi podrške (Berk, 2007; Petani i Kristić, 2012) koje Daly i sur. (2015) prepoznaju kao najvažniji oblik podrške roditeljstvu u suvremenome društvu.

Što obuhvaćaju programi podrške roditeljstvu? Prema Brajša-Žganec i sur. (2014), programi podrške obuhvaćaju rad i aktivnosti formalnih udruženja formalnih i neformalnih pojedinaca radi pružanja pomoći, savjeta i informacija s ciljem stjecanja novih znanja i vještina za svakodnevno snalaženje u roditeljskoj ulozi, ali i van nje. Programi mogu biti usmjereni na *roditelje općenito* (npr. roditelji dojenčadi, budući roditelji, roditelji darovite djece), *isključivo na majke/očeve* ili mogu biti usmjereni na *cijele obitelji* (Ljubetić, 2011). Halford i Petch (2010, prema Penezić i Lacković-Grgin, 2014) govore o tri grupe sadržaja programa podrške, tj., oni predlažu programe vezane uz ponašanje roditelja, zatim uz očekivanja od roditeljstva te programe tematski usredotočene na roditeljsku kompetentnost i samoeфикаsnost.

Svaki program podrške trebao bi polaziti od postojećih iskustava, znanja i vještina roditelja (Stričević, 2011), jer osim što se na taj način uvažavaju psihološke potrebe polaznika (autonomija, bliskost, kompetentnost), stvara se i temelje na kojem se gradi daljnja smisljena promjena prema većoj roditeljskoj kompetentnosti (Ajduković, 2015). Na to se nadovezuju preporuke Vijeća Europe iz 2006. o pozitivnom roditeljstvu, koje ističu kako pružanje podrške roditeljstvu uvijek mora polaziti od snaga, svega onoga što roditelji mogu, a tek onda od slabosti (Stričević, 2011; Molinuevo, 2013; Pećnik i sur., 2013). Kako je svrha privući što veći broj roditelja, osobito one kojima treba najviše podrške, s razlogom se naglašava nužnost usklađivanja programa s postojećim potrebama i zahtjevima roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2003; Pećnik i sur., 2013; Brajša-Žganec i sur., 2014).

Čudina-Obradović i Obradović (2003) smatraju kako je potrebno voditi računa o pojedinim čimbenicima ako se programe želi učiniti privlačnim. Prvi je korak identificirati ciljnu skupinu na čijem će se potrebama temeljiti programi. Vrijedno je da sadržaji odgovaraju roditeljima i izazovima s kojima se trenutno suočavaju, a da budu predstavljeni javnosti porukama prihvaćajuće komunikacije. Preporučuje se rad u grupama od po 12 do 15 roditelja, u ciklusu radionica kroz 8 do 16 tjedana u trajanju od po 2 sata tjedno, po čijem bi završetku obavezno trebalo provesti evaluaciju, tj. utvrđivanje u kolikoj je mjeri program bio od koristi kompetencijama roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Ako se i zadovolje određene smjernice i dalje je velik faktor stigmatizacija slabije razvijenih društva koja prema modelu deficita programe podrške pripisuju isključivo roditeljima s problemima u obitelji (Brajša-Žganec i sur., 2014), što otežava posao autora i distributera programa i zahtijeva dodatnu umješnost ako žele da pomoć dospije svima. Roditelji kojima je edukativna podrška programa najpotrebnija, ujedno i najmanje traže istu (Čudina-Obradović i Obradović, 2003), često zbog srama ili jer misle da neke stvari ne smiju izlaziti van obitelji (Sunko, 2008).

Ono što bi svakako moglo ohrabriti roditelje u traženju podrške u programima, jest isticanje javnosti kako podrška roditeljstvu nije usmjerena samo na probleme, već da postoje i njezini razvojni oblici, gdje nema usmjerenosti na rizike, već na jačanje dobrobiti roditelja i djeteta u svakodnevnom življenju (Pećnik i Starc, 2010). Kako navodi Stričević (2011), roditelji vole i žele programe u kojima neće biti pasivni primatelji tuđih znanja i vještina, već žele biti aktivni sudionici tog procesa. Prema tome, od organizacijskih oblika koji uključuju savjetovališta, predavanja,

radionice, igraonice, škole za roditelje, tečajevе, tribine, kućne posjete i druge (Petani i Kristić, 2012), roditelji najviše preferiraju one koji zahtijevaju njihov angažman, a tome kriteriju udovoljavaju radionice, škole za roditelje, tečajevi i slično (Stričević, 2011).

Jedna od karakteristika programa je feminizacija istih, tako da Daly i sur. (2015) napominju kako je zapostavljenost očeva u programima još uvijek dijelom odraz tradicionalno percipiranih uloga majke i oca. To se može objasniti i rjeđom potrebom očeva da potraže stručnu pomoć za roditeljstvo, jer konkretno u Hrvatskoj, majke češće traže stručnu pomoć nego to čine očeви (Pećnik i sur., 2013). Kako god, shvatilo se da je potrebno uložiti napore u organizaciju i provedbu programa podrške usredotočenih na očeve i njihovo osnaživanje u roditeljstvu (Daly i sur., 2015). Pored toga, podršku programa češće traže obrazovaniji roditelji, s obzirom na njihovo raspolaganje većim količinama informacija koje oblikuju pozitivna uvjerenja o traženju pomoći stručnjaka (Pećnik i sur., 2011), a i takvi roditelji vjerom u pozitivne ishode postaju skloniji traženju podrške (Pećnik i sur., 2013).

Petani i Kristić (2012) kao jedan od prvih programa podrške roditeljstvu vide onaj iz 1975. pod akronimom STEP (*Systematic Training in Effective Parenting*) koji je prema Dinkmeyer i McKay (1975, prema Petani i Kristić, 2012) roditelje upoznao s vještinama i znanjima potrebnim za uspješno roditeljstvo. Kroz godine, programi su se usavršavali, napredovali, temeljili na različitim teorijskim polazištima ne bi li što uspješnije ostvarili svrhu – povećanje dobrobiti roditelja, time i djeteta (Teti i Candelaria, 2002). Danas diljem svijeta postoje raznoliki standardizirani programi podrške roditeljstvu koje je UN i rangirao prema znanstvenoj značajnosti, a neki od njih su *Triple P – Positive Parenting Programme*, *The Incredible Years*, *Multysystematic Therapy*, *Parents and Teachers* i mnogi drugi (Molinuevo, 2013), no kako njihovi opisi i konkretna ljestvica značajnosti nadilaze ciljeve ovoga rada, dovoljno ih je samo spomenuti.

Što se tiče stanja u Hrvatskoj, Brajša-Žganec i sur. (2014) uočavaju kako se izdvaja svega 1,6% BDP-a u korist povećanja dobrobiti djece i roditelja, u odnosu na prosjek Europske unije od 3% BDP-a. Posljedice toga očituju se u dobivenim rezultatima Pećnik i sur. (2013) prema kojima nema dovoljno programa podrške za podizanje roditeljskih kompetencija, što se dijelom objašnjava nedovoljnim brojem stručnjaka i općenito prevelikim brojem roditelja i djece na postojeće. Međutim, postoji jedan vrlo vrijedan program radionica pokrenut 2006. godine od strane Ureda

UNICEF-a za Hrvatsku pod nazivom *Rastimo zajedno* (Pećnik i Starc, 2010; Pećnik i sur., 2013; Brajša-Žganec i sur., 2014; Daly i sur., 2015). Riječ je o programu obilježenom različitošću s namjenom roditeljima djece do četvrte godine života, a sastoji se od 11 povezanih radionica na kojima može sudjelovati od 10 do 12 polaznika, sa svrhom omogućavanja fluidnosti znanja, vještina i podrške esencijalnih za razvoj roditelja i djeteta, a s ciljem stvaranja ugodnog i poticajnog okruženja kroz partnerski odnos voditelja i roditelja (Pećnik i Starc, 2010). Iako program nije specificiran prema spolu, omjer majki i očeva je 10:1, što govori u prilog feminizaciji programa i u Hrvatskoj (Starc, 2012, prema Pećnik i sur., 2013). Pećnik i Starc (2010) opisujući odlike programa, ističu kako u radionicama češće sudjeluju obrazovaniji roditelji od onih koji ne sudjeluju, zatim većina ima manje djece i djeca su im mlađe dobi (najstarije dijete roditelja polaznika imalo je 3,9, a najstarije dijete nepolaznika 4,8 godina).

Drugi vrijedan program u Hrvatskoj jest *Telefončić*, s uslugom telefonskog savjetovanja raznih profila stručnjaka, a također ga je oformio UNICEF u Hrvatskoj (Brajša-Žganec i sur., 2014), što ukazuje na tu međunarodnu organizaciju kao glavnog promotora podrške roditeljstvu u Hrvatskoj.

Prema Pećnik i sur. (2013) roditelji najviše podrške roditeljstvu dobivaju u Varaždinskoj županiji, Gradu Zagrebu i Brodsko-posavskoj županiji, što apelira na regionalne razlike i nepostojanje jednakih, barem početnih, šansi za uspjeh. Petani i Kristić (2012) upozoravaju kako je velik problem u Hrvatskoj centralizacija, radi koje su udruge i institucije za pružanje podrške roditeljstvu smještene u velikim gradovima, pa je ideja o mobilnim timovima, o kojoj pišu Pećnik i sur. (2013), jedno od rješenja, jer tad bi podrška dolazila izravno do roditelja. S tim dobro ide i prijedlog Brajša-Žganec i sur. (2014) o registru svih postojećih programa, kako bi roditelji sve pouzdane informacije o njima mogli pronaći i dobiti na jednome mjestu, uz istaknutu interdisciplinarnu suradnju, jer roditeljstvo je područje kojem pozornost pridodaju razni profili stručnjaka.

Potonje navedeno u kombinaciji s rezultatima istraživanja koja ističu odgojitelje kao stručnjake kojima se roditelji najčešće obraćaju za savjet, o čemu je bilo riječi u potpoglavlju ranije, odgojitelji počinju prepoznavati i iskorištavati svoje potencijale dobivene sveučilišnim diplomskim studijem i pridružuju se ostalim stručnjacima u aktivnom radu na savjetovanju roditelja za osnaživanje roditeljskih kompetencija kroz kvalitetno i dvosmjerno partnerstvo.

1.6. Potencijal odgojitelja za savjetovanje roditelja

Veliki su izazovi suvremenoga roditeljstva, stoga roditelji sve češće trebaju i traže podršku u odgoju djece, pri čemu su se dječji vrtići počeli isticati kao mjesta djelotvorne podrške roditeljstvu. Tako prema Pećnik i sur. (2013) roditelji odgojitelje doživljavaju stručnjacima ne samo za područje odgoja i obrazovanja djece, već i roditeljstva, s obzirom na to što 50% ispitanika iz tog istraživanja označava kako bi se za savjet i/ili podršku u odgoju obratilo nekome od stručnjaka, odnosno pedijatra ili odgojiteljima. To potvrđuju i rezultati istraživanja Nenadić-Bilan (2015).

Roditelji i odgojitelji, najvažniji su dijelovi djetetovog³ mikrosustava, jer ono s njima spoznaje svijet, upoznaje sebe i svoje urođene potencijale, zapravo raste i razvija se, pa njihovi kvalitetni odnosi unutar mezosustava imaju moć podizanja djeteta u autonomnog pojedinca, neodvojivog od zdravlja i sreće (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Tako se na temelju kvalitetne, ravnopravne, podržavajuće i otvorene komunikacije gradi partnerstvo koje je prva stepenica u osnaživanju roditelja i osiguravanju dobrobiti djeteta (Jurčević Lozančić i Kunert, 2015; Nenadić-Bilan i Matov, 2015).

Prema Nenadić-Bilan i Matov (2015) višestruki su pozitivni učinci partnerstva, poput onoga da podiže kvalitetu roditeljskog funkcioniranja, povećava roditeljske kompetencije, jača kompetencije odgojitelja, i ono najvažnije, pozitivno se odražava na djetetov cjelokupan razvoj, a sukladno pisanju Katz (2006), rana uključenost roditelja u odgojno-obrazovni proces djeteta povezana je s kasnijim boljim akademskim postignućima. Iako za uspješnost partnerstva odgovornost snose obje strane, ipak se mora priznati kako je na odgojiteljima veća odgovornost za pozitivne odnose nego na roditeljima (Milanović i sur., 2014).

Suvremeni odgojitelji roditeljima pružaju podršku više ili manje formalnim oblicima suradnje, tipa radionica, komunikacijskih roditeljskih sastanaka, individualnih razgovora, druženja i drugih (Jurčević Lozančić i Kunert, 2015), što ozračje dječjih vrtića čini pristupačnim, ugodnim, podržavajućim, uglavnom destigmatiziranim, radi čega se roditelji na takvom mjestu onda i češće ohrabruju na traženje savjeta i pomoći (Pećnik i sur., 2013). Iako Pećnik i sur. (2013) s jedne strane pretpostavljaju obraćanje odgojiteljima zbog dostupnosti, ipak više autora

³ U ovome se radu misli na dijete koje polazi dječji vrtić, s obzirom na to kako se rani i predškolski odgoj i obrazovanje smatraju nužnošću u Europi.

zaključuje kako treba priznati roditeljsku percepciju odgojitelja kao stručnjaka za roditeljstvo i sukladno tome nastavljati educirati navedeni profil stručnjaka o najnovijim znanstvenim spoznajama te evaluirati njihov savjetodavni rad, kako bi bili osnaženi i kompetentni za ulogu koju su preuzeli u podršci roditeljstvu (Katz, 2006; Pećnik i sur., 2013; Starc i sur., 2014).

Osnovni su preduvjeti uspješnog savjetovanja roditelja u partnerstvu ohrabrujuća komunikacija i spremnost na djelatno sudjelovanje obje strane (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Tome je pridonijelo i odmicanje od modela deficita (slabosti i nedostatci) prema modelu osnaživanja u kojem stručnjaci, ovdje odgojitelji, zajedno s roditeljima rade na pronalasku putova i metoda kojima će se dodatno ohrabriti uspješno ispunjavanje roditeljske uloge (Starc i sur., 2014) s naglaskom kako ne postoji roditelj koji nije pogriješio ili se nije jednom (svakako više puta) osjetio nekompetentnim (Ljubetić, 2012).

U odnosu s roditeljima glavno je napustiti dominantnu poziciju sveznajućeg stručnjaka, jer takvim se pristupom roditelj nakon traženja podrške ne osjeća ohrabrenim, već posramljenim i poniženim, kad stječe dojam kao da je gori roditelj nego što je bio prije razgovora (Juil i Jensen, 2010). Hoće li se čovjek takvog iskustva vratiti po savjet? Ne, neće. Nasuprot tome, dobar odgojitelj privlači roditelja tako što ga sluša, postavlja mu pitanja iz onoga što je čuo, pohvaljuje njegove napore, uvažava mu prijedloge, poštuje njegova mišljenja, iznosi jasna očekivanja, daje temelje za izgradnju novih vještina, pruža informacije za povećanje znanja i na kraju, pokazuje interes za roditelja i njegovo dijete, posvećuje mu svoje vrijeme i pozornost te osim savjetodavne, regularno pruža i emocionalnu podršku (Ajduković, 2015). Upravo u emocionalnoj podršci leži razlika između odgojitelja stručnjaka i odgojitelja refleksivnog praktičara. Odgojitelj stručnjak zadržava danu mu poziciju onoga koji zna, iako često nije siguran, a odnos stručnjak-nestručnjak ponešto ublažava simpatijama, uz određivanje vlastite kvalitete prema reakcijama roditelja na njega kao stručnjaka (Juil i Jensen, 2010). S druge strane, Juil i Jensen (2010) nastavljaju opisivati odgojitelja refleksivnog praktičara koji je svjestan kako drugi vjeruju da ima znanja, ali i on vjeruje kako ga imaju i roditelji te da obje strane mogu biti nesigurne, što ih potiče na učenje, kao što i takav odgojitelj dopušta roditelju da vlastitim aktivitetom otkriva odgojiteljeva znanja, pri čemu mu je radi ostvarenja iskrene povezanosti primarno doznati ono što roditelj misli i osjeća. Prema Ajduković (2015), odgojitelj mora moći vidjeti roditelja u kontekstu njegove životne

situacije, mora biti dosljedan onome što govori i za što se zalaže, kao što i mora preuzeti odgovornost za odnos. Roditelji malokad više imaju prilike svakodnevno dolaziti u kontakt s učiteljima svoga djeteta kao u prvih šest godina, stoga se dječji vrtići ne prepoznaju samo kao mjesta podrške roditeljstvu njihovim klijentima, već se njihova vrata s podrškom stručnjaka (odgojitelji i stručni suradnici) polako otvaraju i prema drugim roditeljima u zajednici, čija djeca nisu polaznici redovnih programa (Pećnik i sur., 2013), jer ipak je odgovornost i suvremene predškolske ustanove za razinu kompetentnosti koju iskazuju roditelji njezine zajednice (Jurčević Lozančić i Kunert, 2015).

Vidljiv je potencijal dječjih vrtića i odgojitelja za podršku roditeljstvu, međutim, oni se susreću s preprekama koje narušavaju partnerske odnose i ometaju ispunjavanje savjetodavne i emocionalne podrške. Jedna je od prepreka loša komunikacija. Roditelji i odgojitelji koji ne komuniciraju na zadovoljavajućoj razini početak će se razilaziti u očekivanjima, što dugoročno vodi ljutnji, frustracijama, netrpeljivosti i bespotrebim nesporazumima, u konačnici smanjuje povjerenje roditelja u odgojitelja kao stručnjaka (Ljubetić, 2011). Nadalje, problem su negativni stavovi obje strane (Milanović i sur., 2014; Nenadić-Bilan i Matov, 2015). Najčešće se radi o stavovima utemeljenim na predrasudama i neugodnim iskustvima, a voli ih se zadržati jer daju dojam prividne sigurnosti, zaštite od neugodnosti. Ograničavajući faktor nisu samo negativni stavovi usmjereni prema suprotnoj strani, već i prema samima sebi, pa tako npr. odgojitelj koji ima nisko mišljenje o profesiji i vlastitoj profesionalnoj ulozi unutar nje, ne može osigurati adekvatne uvjete prvo za uspostavu partnerstva, zatim za izgradnju povjerenja roditelja da mu se obrate za pomoć kad god osjete potrebu za tim (Milanović i sur., 2014), a onda i za opravdavanje danog mu povjerenja cijele društvene zajednice za podizanje roditeljske kompetentnosti kroz savjetodavnu podršku. No ništa nije izgubljeno, već je potrebno osvijestiti postojeće probleme i krenuti raditi na njihovome uklanjanju, a to je moguće samo uz intenzivan rad na sebi i stalno promišljanje odnosa u kojima odgojitelj djeluje (Nacionalni kurikulum za rani i preškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovoga istraživanja istražiti povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti sa socijalnom podrškom bliskih osoba te podrškom ekoloških sustava djeteta s obzirom na spol i stupanj obrazovanja.

3. PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Iz cilja istraživanja proizašlo je šest istraživačkih problema.

1. Istražiti povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) i socijalne podrške (ukupno, obitelj, prijatelji i značajni ostali).
2. Istražiti spolne razlike roditelja u primanju socijalne podrške.
3. Istražiti doživljaj roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) prema razlikama u spolu roditelja.
4. Utvrditi razlike u doživljaju roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) s obzirom na stupanj obrazovanja.
5. Utvrditi spolne razlike roditelja u primanju podrške po razinama ekološkog sustava djeteta (mikrosustav, mezosustav, egzosustav, makrosustav).
6. Proučiti razlike u povezanosti doživljaja roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) s podrškom iz ekološkog sustava djeteta (mikrosustav, mezosustav, egzosustav, makrosustav).

4. HIPOTEZE

Na temelju istraživačkih problema formirano je sljedećih pet hipoteza:

H1 – Veći doživljaj roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) imaju ispitanici koji primaju veću socijalnu podršku (ukupno, obitelj, prijatelji i značajni ostali) (Dolan i sur., 2006; Sunko, 2008; Reić Ercegovac, 2011; Štironja Borić i sur., 2011; Taylor i sur., 2015).

H2 – Majke se osjećaju kompetentnijim roditeljem (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) te primaju više socijalne podrške (Hudson i sur., 2001; Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005; Delale, 2011; Keresteš, i sur. 2011; Pećnik i sur., 2013).

H3 – Ispitanici akademskog stupnja obrazovanja (VŠS i VSS) doživljavaju veću roditeljsku kompetentnost (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) (Hoff i sur., 2002; Čudina-Obradović i Obradović, 2006; Berk, 2007).

H4 – Majke primaju više podrške na svim razinama ekološkog sustava djeteta (mikrosustav, mezosustav, egzosustav, makrosustav) (Pećnik i Starc, 2010; Daly i sur., 2015).

H5 - Ispitanici koji primaju najviše podrške iz mikrosustava i egzosustava djeteta doživljavaju se kompetentnijim roditeljima (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) (Berk, 2007; Petani i Kristić, 2012; Daly i sur., 2015).

5. METODOLOGIJA

5.1. Uzorak ispitanika

Uzorak obuhvaća roditelje djece rane i predškolske dobi iz tri dječja vrtića (dva gradska i jedan ruralni) s područja Sjeverozapadne Hrvatske, konkretno Varaždinske županije. Sudjelovala su 194 ispitanika, od čega je njih 148 (76,3%) ženskog, a 46 (23,7%) muškog spola. Prosječna dob majki iznosi 34,12 godina, dok je prosječna dob za očeve nešto viša, 36,75 godina. Za djecu sudionika prosječna je dob 4,44 godine, s rasponom od prve do sedme godine života.

U radnome je odnosu 86,1% sudionika, 12,4% je nezaposleno, 1% je umirovljen, a studenata nema. 58,8% ispitanika ima srednju stručnu spremu, 29,9% visoku, 9,8% višu, a samo osnovnu školu ima završeno 1,5% roditelja. Pripadnost svojeg zanimanja/profesije 30,9% ispitanika pripisuje društvenim znanostima, 23,2% ne zna kamo bi svrstalo svoje zanimanje/profesiju, 14,4% označava pripadnost tehničkim znanostima, 10,8% biomedicinskim, 5,2% umjetničkom području, 4,1% biotehničkim, 3,1% prirodnim i 1,5% humanističkim znanostima, dok 6,7% ispitanika nije označilo ni jedan ponuđen odgovor. 87,1% njih je u braku, 8,2% u kohabitaciji, 2,6% je razvedeno, 1% je ostao udovcem/udovicom, a 1% nije dao ni jedan odgovor.

5.2. Instrumenti

U istraživanju su korištena dva standardizirana instrumenta, *Skala roditeljske kompetentnosti* (Keresteš i sur., 2011) i *Multidimenzionalna skala percipirane socijalne podrške* (Zimet, Dahlem, Zimet i Farley, 1988) te skala podrške ekoloških sustava djeteta konstruirana za potrebe ovoga rada. Za *Skalu roditeljske kompetentnosti* dopuštenje korištenja dobiveno je od samih autorica, dok je *Multidimenzionalna skala percipirane socijalne podrške* dostupna za korištenje putem interneta.

Sociodemografski upitnik

Radi prikupljanja podataka o osnovnim obilježjima uzorka, ispitanici su označavali spol, stupanj obrazovanja, radni status, pripadnost zanimanja/profesije određenoj znanosti/području i bračni status te su dopisivali svoju dob i dob djeteta koje pohađa skupinu za koju je održan roditeljski sastanak.

Skala podrške ekoloških sustava djeteta

Skala podrške ekoloških sustava djeteta konstruirana je za potrebe ovoga diplomskog rada. Čestice su izrađene na temelju objašnjenja teorije iz literature (Berk, 2007, Miljević-Ridički, 2015 i Jurčević Lozančić, 2016), a prikazuju podršku roditeljima unutar ekoloških sustava s polazištem djeteta kao središta sustava. Skala se sastoji od 14 tvrdnji raspoređenih na četiri subskale. Subskala *Mikrosustav* sastoji se od četiri tvrdnje (npr. *Kao socijalno biće, moje se dijete najbolje ostvaruje u dobno mješovitim odgojnim skupinama.*), *Mezosustav* od tri (npr. *Odgojitelji mogu djeteta redovito održavaju edukativna predavanja/radionice o roditeljstvu, na koje se odazivam radi dobrobiti svoga djeteta.*), *Egzosustav* od njih četiri (npr. *U slučaju bolesti djeteta, moj mi poslodavac omogućuje odlazak na bolovanje.*), dok subskala *Makrosustav* ima tri tvrdnje (npr. *Financijska kriza kroz koju prolazi društvo utječe na mene kao roditelja, samim time i na odgoj mog djeteta.*). Ispitanici su procjenjivali tvrdnje vrijednostima Likertove skale od 1 do 4, negativne polarizacije, pri čemu je 1 – *uopće se ne slažem* i 4 – *u potpunosti se slažem*. Središnjih vrijednosti nema kako bi se izbjegli neutralni odgovori. Rezultat subskala određivan je kao prosjek ocjena pripadajućih čestica, međutim, kasnija analiza pouzdanosti za subskale pokazala je niske rezultate Cronbach α koeficijenata, radi čega su za statističke analize odabrane po jedna reprezentna čestica najvećeg varijabiliteta za taj sloj ekološkog sustava. Nešto ranije navedene čestice kao primjeri, ujedno su i čestice reprezentni, od čega je za posljednju bilo potrebno izvršiti preokretanje skale.

Skala roditeljske kompetentnosti

Skala roditeljske kompetentnosti standardizirani je instrument koji su osmislile Keresteš i sur. (2011) za samoprocjenu roditelja na osnovi dvije slične skale stranih autora. Njome se mjeri roditeljska kompetentnost kroz tri subskale koje prezentiraju roditeljsku samoefikasnost, roditeljski unutarnji i vanjski lokus kontrole. Sveukupno

skala ima 12 čestica, od čega pet čini subskalu *Samoefikasnost roditelja* (npr. *Mislím da za odgoj svog djeteta imam dovoljno znanja i vještina.*), četiri čine *Eksternalni lokus kontrole roditelja* (npr. *Biti dobar roditelj često ovisi o tome imate li sreću da imate dobro dijete.*) te tri *Internalni lokus kontrole roditelja* (npr. *Problemi u ponašanju moga djeteta nisu ničija krivnja osim moja vlastita.*). Procjene slaganja s tvrdnjom vrše se u rasponu od 1 do 4, pri čemu je skala negativno polarizirana, pa 1 označava *u potpunosti se ne slažem*, a 4 *u potpunosti se slažem* (Keresteš i sur., 2011).

Prema Keresteš i sur. (2011, str. 23) Cronbach α koeficijenti na uzorku roditelja adolescenata za roditeljsku samoefikasnost iznose „0,76 za majke i 0,81 za očeve“, kod roditeljskog internalnog lokusa kontrole vrijednosti su „0,62 za majke i 0,71 za očeve“, dok za roditeljski eksternalni lokus kontrole iznosi „0,73 za majke i 0,70 za očeve“.

Dobiveni Cronbach α koeficijenti ovoga istraživanja pripadaju uzorku roditelja djece rane i predškolske dobi, pa za svaku subskalu pojedinačno općenito iznose 0,72 za roditeljsku samoefikasnost, 0,68 za roditeljski unutarnji te 0,72 za roditeljski vanjski lokus kontrole.

Multidimenzionalna skala percipirane socijalne podrške

Multidimenzionalna skala percipirane socijalne podrške psihometrijski pouzdan je instrument koji su konstruirali Zimet i sur. (1988). Riječ je o skali koja obuhvaća subjektivnu procjenu socijalne podrške od strane tri izvora, tj. prijatelja, obitelji i značajnih ostalih. Prema navodima autora, vrijednost skale ogleda se u tome što se navedene skupine izvora socijalne podrške mogu gledati zajedno, ali i svaka pojedinačno. Instrument se sastoji od 12 čestica, pri čemu po četiri čestice tvore svaku subskalu (*Prijatelji* npr. *Mogu računati na prijatelje kad stvari krenu loše.*; *Obitelj* npr. *Obitelj mi je spremna pomoći pri donošenju odluka.*; *Značajni ostali* npr. *Postoji osoba koja je kraj mene kad mi treba.*). Slaganje s tvrdnjama označava se na Likertovoj skali od 1 do 7, dokimološkog značenja od 1 – *uopće se ne slažem* prema 7 – *u potpunosti se slažem* (Zimet i sur., 1988).

Cronbach α koeficijent, koji su Zimet i sur. (1988) dobili na uzorku studenata psihologije, za cijelu skalu iznosi 0,88, za subskalu prijatelja 0,87, obitelji 0,91, a za značajne ostale vrijednost mu je 0,85, što su u globalu vrlo visoki pokazatelji pouzdanosti testa. Skala je primijenjena i u Hrvatskoj, u istraživanju Brajša-Žganec,

Kaliterna Lipovčan i Hanzec (2018, str. 52) na uzorku od 1000 odraslih ispitanika, pri čemu je Cronbach α koeficijent iznosio „0,94 za obitelji, ali i prijatelje te 0,92 za značajne ostale“.

U ovome su istraživanju, na uzorku roditelja djece rane i predškolske dobi, također dobivene visoke vrijednosti Cronbach α koeficijenta pouzdanosti. Za cjelokupnu skalu Cronbach α iznosi 0,93, za prijatelje 0,91, za obitelj 0,90, a za značajne ostale 0,87.

5.3. Metode prikupljanja i obrade podataka

Podatci su prikupljeni metodom anketiranja kroz ispunjavanje upitnika na roditeljskim sastancima u vremenskom razdoblju od ožujka do svibnja 2018. Za provedbu istraživanja dobiveno je dopuštenje ravnatelja dječjih vrtića na temelju predanih uputnica za istraživanje ovjerenih na fakultetu za svaku ustanovu posebno. Unatoč tome što su upitnici bili raspodijeljeni prema spolu, i očevi i majke ispunjavali su isto, samo s razlikom u nekoliko riječi koje su pisano morale biti navedene ili u muškom ili ženskom rodu (npr. majka/otac). Roditeljima su na roditeljskim sastancima upitnike u zatvorenim omotnicama dijelili matični odgojitelji skupine njihovoga djeteta. Roditelje se s ciljem istraživanja i njihovim pravom na anonimnost i dobrovoljnost sudjelovanja upoznavalo pisanim putem na početku upitnika, uz to da su im isto napomenuli odgojitelji prije podjele, a i omotnice su dodatno osiguravale ispunjavanje tih važnih etičkih načela znanstvenih istraživanja. Nitko nije izravno odbio sudjelovanje, samo su dvije omotnice predane prazne. Ispunjavanje je prosječno trajalo desetak minuta i na kraju je roditeljima dana informacija kako će dobiti uvid u rezultate istraživanja nakon obrane rada.

Obrada podataka vršila se statističkim programom SPSS, verzija 22.0. Provedeni su Kolmogorov-Smirnov test (K-S test) i Shapiro-Wilkov test radi utvrđivanja normalnosti distribucije, kao što se i provela analiza pouzdanosti podataka. Od metoda deskriptivne statistike korištene su frekvencije, aritmetička sredina, standardna devijacija te minimalna i maksimalna vrijednost. S područja inferencijalne statistike zaključci su donošeni na razini značajnosti od 0,05, tj. s pouzdanošću od 95%. Od metoda korišteni su Spearmanov koeficijent korelacije te Mann Whitney U-test za usporedbu aritmetičkih sredina dviju nezavisnih skupina. Za potrebe analize razlika

ovisno o stupnju obrazovanja primarno se namjeravao koristiti Kruskal-Wallis H-test, uz provjeru Bonferonni testom, međutim, s obzirom na vrlo manji broj sudionika niže ($N=3$) i više stručne spreme ($N=19$) radi veće pouzdanosti podataka ispitanici su grupirani u dvije skupine, pri čemu su roditelji niže i srednje stručne spreme predstavljali jednu grupu, a roditelji više i visoke drugu, što se odrazilo na odabir metoda obrade podataka.

6. REZULTATI

Rezultati Kolmogorov-Smirnovljevog testa ($N = 194$, $p = 0,000$) pokazuju kako se podatci značajno razlikuju od normalne distribucije, što iziskuje korištenje neparametrijskih testova za statističku obradu podataka. Isto je potvrdio Shapiro-Wilkov test ($p = 0,000$).

6.1. Deskriptivna statistika

Tablica 1 – Deskriptivni pokazatelji roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole)

Varijabla	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Minimum	Maksimum
Samoefikasnost roditelja	4,18	0,53	2,50	5,00
Unutarnji lokus kontrole roditelja	2,77	0,69	1,00	4,00
Vanjski lokus kontrole roditelja	2,33	0,65	1,00	4,00

Iz Tablice 1 može se vidjeti kako ispitanici najvišom odrednicom svoje roditeljske kompetentnosti iskazuju roditeljsku samoefikasnost ($\bar{x} = 4,18$; $\sigma = 0,53$), dok najmanjim ($\bar{x} = 2,33$; $\sigma = 0,65$) procjenjuju eksternalni lokus kontrole.

Prema deskriptivnim obilježjima uzorka iz Tablice 2, roditelji percipiraju visoku ukupnu socijalnu podršku iz sva tri izvora ($\bar{x} = 6,10$; $\sigma = 0,88$), no prema aritmetičkim sredinama zasebno najviše podrške primaju od značajnih ostalih ($\bar{x} = 6,24$; $\sigma = 0,97$). Slijedi obitelj s gotovo neznatnom razlikom u percepciji podrške od iste ($\bar{x} = 6,19$; $\sigma = 0,93$), dok su prijatelji na posljednjem mjestu s nešto manjom aritmetičkom sredinom ($\bar{x} = 5,88$; $\sigma = 1,10$).

Tablica 2 – Deskriptivni pokazatelji socijalne podrške (ukupno, obitelj, prijatelji i značajni ostali)

Varijabla	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Minimum	Maksimum
Podrška obitelji	6,19	0,93	2,25	7,00
Podrška prijatelja	5,88	1,10	2,50	7,00
Podrška značajnih ostalih	6,24	0,97	2,00	7,00
Ukupna socijalna podrška	6,10	0,88	3,00	7,00

Slojevi ekološkog sustava pokazuju se visoko podržavajućim za roditelje, pa prema vrijednostima aritmetičkih sredina iz Tablice 3, roditelji najviše podrške primaju iz egzosustava ($\bar{x} = 3,44$; $\sigma = 0,87$), iako su razlike s obzirom na mikrosustav i mezosustav minimalne. S druge strane, makrosustav vide najmanje podržavajućim svome roditeljstvu ($\bar{x} = 2,68$; $\sigma = 1,03$).

Tablica 3 – Deskriptivni pokazatelji podrške ekoloških sustava djeteta (mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav)

Varijabla	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Minimum	Maksimum
Podrška mikrosustav ⁴	3,31	0,72	1	4
Podrška mezosustav	3,29	0,86	1	4
Podrška egzosustav	3,44	0,87	1	4
Podrška makrosustav	2,68	1,03	1	4

⁴ U ovome radu varijable ekoloških sustava predstavljaju po jedna reprezentna čestica svakoga sloja zasebno.

Tablica 4 – Deskriptivni parametri roditeljske kompetentnosti, socijalne podrške i podrške ekoloških sustava djeteta podijeljeni po spolu

Varijabla	Majke (N=148)		Očevi (N=46)	
	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Samoefikasnost roditelja	4,19	0,51	4,14	0,59
Unutarnji lokus kontrole roditelja	2,72	0,68	2,94	0,72
Vanjski lokus kontrole roditelja	2,32	0,63	2,39	0,72
Podrška obitelji	6,16	0,99	6,28	0,71
Podrška prijatelja	5,86	1,16	5,97	0,90
Podrška značajnih ostalih	6,21	1,03	6,34	0,73
Ukupna socijalna podrška	6,08	0,94	6,20	0,66
Podrška mikrosustav	3,27	0,72	3,42	0,72
Podrška mezosustav	3,24	0,91	3,46	0,69
Podrška egzosustav	3,40	0,87	3,55	0,86
Podrška makrosustav	2,78	1,02	2,39	1,02

Usporedbom aritmetičkih sredina varijabli prema spolu, između očeva i majki prisutne su minimalne razlike, češće u korist očeva, izuzev kod roditeljske samoefikasnosti i roditeljskog vanjskog lokusa kontrole, gdje se majke procjenjuju samoefikasnijim roditeljem s manjim eksternalnim lokusom kontrole.

Tablica 5 - Deskriptivni parametri roditeljske kompetentnosti, socijalne podrške i podrške ekoloških sustava podijeljeni po stupnju obrazovanja

Varijable	NZS i SSS (N=117)		VŠS i VSS (N=77)	
	\bar{X}	σ	\bar{X}	σ
Samoefikasnost roditelja	4,27	0,55	4,05	0,47
Unutarnji lokus kontrole roditelja	2,72	0,76	2,86	0,56
Vanjski lokus kontrole roditelja	2,42	0,67	2,20	0,61
Podrška obitelji	6,11	1,02	6,31	0,77
Podrška prijatelja	5,84	1,17	5,96	0,99
Podrška značajnih ostalih	6,16	1,04	6,37	0,85
Ukupna socijalna podrška	6,03	0,94	6,21	0,76
Podrška mikrosustav	3,36	0,71	3,23	0,74
Podrška mezosustav	3,43	0,78	3,08	0,94
Podrška egzosustav	3,33	0,95	3,60	0,69
Podrška makrosustav	2,64	1,07	2,75	0,96

Deskriptivno gledano, prema aritmetičkim sredinama Tablice 5, visokoobrazovani roditelji (VŠS i VSS) iskazuju manju roditeljsku samoefikasnost ($\bar{x} = 4,05$; $\sigma = 0,47$) od roditelja niže i srednje stručne spreme ($\bar{x} = 4,27$; $\sigma = 0,55$). Kod roditeljskog internalnog i eksternalnog lokusa kontrole razlike idu u korist akademski

obrazovanih ispitanika, koji u odnosu na roditelje niže i srednje stručne spreme procjenjuju veću internalnost ($\bar{x} = 2,86$; $\sigma = 0,56$), ali i niži vanjski lokus kontrole ($\bar{x} = 2,20$; $\sigma = 0,61$). Kod socijalne podrške obitelji, prijatelja, značajnih ostalih i ukupno, porastom stupnja obrazovanja, raste i percepcija socijalne podrške, što se i vidi iz tablice. Iz ekoloških sustava, veću podršku mikrosustava doživljavaju roditelji nižeg/srednjeg stupnja obrazovanja ($\bar{x} = 3,36$; $\sigma = 0,71$) jednako kao što je i slučaj s podrškom mezosustava ($\bar{x} = 3,43$; $\sigma = 0,78$), međutim, udaljavanjem u šire slojeve ekoloških sustava percepcija podrške egzosustava i makrosustava opada kod niže i srednje stručne spreme ($\bar{x}(\text{eg}) = 3,33$; $\sigma = 0,95$) ($\bar{x}(\text{ma}) = 2,64$; $\sigma = 1,07$), dok kod visokoobrazovanih raste ($\bar{x}(\text{eg}) = 3,60$; $\sigma = 0,69$) ($\bar{x}(\text{ma}) = 2,75$; $\sigma = 0,96$).

6.2. Inferencijalna statistika

Tablica 6 - Spermanovi koeficijenti korelacije između doživljaja roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) i socijalne podrške (ukupno, obitelj, prijatelji i značajni ostali)

Varijabla	Samoefikasnost roditelja	Unutarnji lokus kontrole roditelja	Vanjski lokus kontrole roditelja
Podrška obitelji	0,333**	0,001	-0,051
Podrška prijatelja	0,248**	0,095	-0,004
Podrška značajnih ostalih	0,263**	-0,003	-0,025
Ukupna socijalna podrška	0,323**	0,058	-0,046

* - $p < 0,05$; ** - $p < 0,01$

Prema rezultatima Spermanovog koeficijenta korelacije iz Tablice 6, postoji statistički značajna povezanost između podrške obitelji, prijatelja, značajnih ostalih i roditeljske samoefikasnosti na razini značajnosti od 0,01, jednako kao što postoji i statistički značajna povezanost u odnosu ukupne socijalne podrške i roditeljske

samoefikasnosti s istom razinom značajnosti. Radi se o pozitivnoj, slaboj povezanosti varijabli, tj. s roditeljskom samoefikasnošću najviše korelira podrška obitelji ($\rho = 0,333$), zatim podrška značajnih ostalih ($\rho = 0,263$), dok je posljednja podrška prijatelja ($\rho = 0,248$). Povezanost ukupne socijalne podrške i roditeljske samoefikasnosti iznosi 0,323, što je također slaba povezanost. Na ostalim varijablama nisu pronađene statistički značajne povezanosti.

Tablica 7 - Rezultati Mann-Whitneyevog U-testa za razlike po spolu u doživljaju roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole)

	Majke (N=148)	Očevi (N=46)	Mann-Whitney U-test	
Varijabla	\bar{x}	\bar{x}	U	p
Samoefikasnost roditelja	98,76	93,46	3218,00	0,572
Unutarnji lokus kontrole roditelja	93,64	109,91	2833,00	0,083
Vanjski lokus kontrole roditelja	96,52	100,64	3259,50	0,662

$p < 0,05$

Sukladno Mann-Whitnyjevom U-testu u Tablici 7 vidi se kako ne postoji statistički značajna razlika između majki i očeva u doživljaju roditeljske kompetentnosti ni po jednoj od njezinih sastavnica.

Tablica 8 – Vrijednosti Mann-Whitneyevog U-testa za razlike po spolu u percepciji ukupne socijalne podrške

	Majke (N=148)	Očevi (N=46)	Mann-Whitney U-test	
Varijabla	\bar{x}	\bar{x}	U	p
Ukupna socijalna podrška	97,79	96,55	3360,50	0,896

$p < 0,05$

Iz Tablice 8 iščitava se kako ne postoji statistički značajna razlika ($p = 0,896$) između majki i očeva u percepciji ukupne socijalne podrške.

Tablica 9 – Rezultati Mann-Whitneyevog U-testa za utvrđivanje razlika u doživljaju roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) prema stupnju obrazovanja

	NZS i SSS (N=117)	VŠS i VSS (N=77)	Mann-Whitney U-test	
Varijabla	\bar{x}	\bar{x}	U	p
Samoefikasnost roditelja	107,68	82,03	3313,00	0,002
Unutarnji lokus kontrole roditelja	93,02	104,31	3980,00	0,167
Vanjski lokus kontrole roditelja	105,20	85,80	3603,50	0,018

$p < 0,05$

Iz vrijednosnih pokazatelja Mann-Whitneyevog U-testa, Tablica 9 nudi podatke iz kojih se iščitava statistički značajna razlika ($p = 0,002$) između roditelja niže i srednje stručne spreme ($\bar{x} = 107,68$) i akademski obrazovanih roditelja ($\bar{x} = 82,03$) u doživljaju roditeljske samoefikasnosti, tj. roditelji nižeg i srednjeg stupnja

obrazovanja percipiraju se samoefikasnijim u roditeljskoj ulozi nego to čine roditelji višeg i visokog akademskog obrazovanja. Osim toga, utvrđena je i statistički značajna razlika po obrazovanju ($p = 0,018$) u području vanjskog lokusa kontrole, pa roditelji niže i srednje stručne spreme imaju veći eksternalni lokus kontrole ($\bar{x} = 105,20$) nego je to slučaj s visokoobrazovanim roditeljima ($\bar{x} = 85,80$).

Tablica 10 – Vrijednosti Mann-Whitneyevog U-test za utvrđivanje spolnih razlika u primanju podrške iz ekoloških sustava djeteta

	Majke (N=148)	Očevi (N=46)	Mann-Whitney U-test	
Varijabla	\bar{x}	\bar{x}	U	p
Podrška mikrosustav	94,76	106,30	2999,00	0,185
Podrška mezosustav	95,02	105,48	3037,00	0,228
Podrška egzosustav	94,55	106,99	2967,50	0,134
Podrška makrosustav	102,19	82,40	2709,50	0,029

$p < 0,05$

U Tablici 10 rezultati testa pokazuju kako je između majki i očeva prisutna statistički značajna razlika u percepciji primljene podrške iz makrosustava ($p = 0,029$), pri čemu majke percipiraju veću podršku od očeva. U ostalim se slojevima ekoloških sustava ne pronalazi statistički značajna razlika.

Tablica 11 - Spearmanovi koeficijenti korelacije između podrške iz ekoloških sustava djeteta i doživljaja roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole)

Varijabla	Samoefikasnost roditelja	Unutarnji lokus kontrole roditelja	Vanjski lokus kontrole roditelja
Podrška mikrosustav	0,141*	0,127	0,085
Podrška mezosustav	0,178*	0,024	0,250**
Podrška egzosustav	0,005	0,098	-0,101
Podrška makrosustav	-0,080	0,183*	0,195**

* - $p < 0,05$; ** - $p < 0,01$

Kao što pokazuju vrijednosti iz Tablice 11, statistički značajne povezanosti na razini značajnosti od 0,05 prisutne su između podrške mikrosustava i roditeljske samoefikasnosti ($\rho = 0,141$), zatim podrške mezosustava i također roditeljske samoefikasnosti ($\rho = 0,178$) te između podrške makrosustava i roditeljskog internalnog lokusa kontrole ($\rho = 0,183$). Kako su sve vrijednosti ispod 0,20 radi se o nikakvim ili neznatnim korelacijama. Jedina statistički značajna povezanost na nivou značajnosti od 0,01 koja se može smatrati slabom pozitivnom korelacijom između te dvije varijable, je ona između podrške mezosustava i roditeljskog eksternalnog lokusa kontrole ($\rho = 0,250$). Na razini značajnosti od 0,01 pronađena je i neznatna povezanost podrške makrosustava i vanjskog lokusa kontrole ($\rho = 0,195$). U odnosu podrške egzosustava i tri sastavnice roditeljske kompetentnosti ne postoji ni jedna statistički značajna povezanost.

7. RASPRAVA

Vrijednosti deskriptivne analize podataka pokazale su kako roditelji djece rane i predškolske dobi iz ovoga uzorka visokom procjenjuju roditeljsku samoefikasnost ($\bar{x}=4,18$), kao i roditelji iz istraživanja Pećnik i sur. (2013) ($\bar{x}=3,50$), tj. vide se uspješnim u nošenju sa zahtjevima i zadacima koje pred njih stavlja roditeljska uloga. Majke se osjećaju nešto efikasnijima od očeva, ali te su razlike toliko male (\bar{x} (M) = 4,19; \bar{x} (O) = 4,14) da su gotovo zanemarive, što može biti posljedica opadanja tradicionalne raspodjele skrbi o djetetu. Delale (2011) također na prigodnom uzorku dobiva rezultate prema kojima majke visokom procjenjuju svoju roditeljsku samoefikasnost. Nadalje, manju samoefikasnost u roditeljskoj ulozi izvještavaju roditelji s višom i visokom stručnom spremom ($\bar{x}=4,05$), što i nije neobično s obzirom na to da su akademski obrazovani pojedinci skloniji kritičkoj samorefleksiji vlastitoga roditeljskog djelovanja, samim time su i svjesniji propusta te potencijalnih posljedica istih.

Od sva tri aspekta roditeljske kompetentnosti roditelji najmanjim procjenjuju eksternalni lokus kontrole, ponovo s minimalnim razlikama u korist majki. Radi se o pozitivnoj raspodjeli rezultata, jer niža eksternalnost označava manju sklonost prebacivanju odgovornosti za djetetov odgoj i razvoj na druge čimbenike iz okoline. Veću eksternalnost iskazuju roditelji završene osnovne i srednje razine obrazovanja, što može biti odraz potencijalno manjih sklonosti objektivnom razmatranju čimbenika koji utječu na dijete i roditeljstvo generalno. Očekivano, niži eksternalni lokus kontrole ($\bar{x}=2,20$) imaju visokoobrazovani ispitanici koji paralelno imaju višu internalnost u uzorku ($\bar{x}=2,86$), kad su i svjesniji vlastite odgovornosti za djetetove razvojne ishode.

Sveukupno, roditelji percipiraju visoku socijalnu podršku, kao i roditelji iz uzorka Pećnik i sur. (2013), pri čemu iz zasebnih izvora najviše podrške primaju od značajnih ostalih, zatim od obitelji i na kraju od prijatelja. To se razlikuje od hijerarhijske raspodjele Pećnik i Raboteg-Šarić (2005), jer prema njihovome istraživanju roditelji iz jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji najveću emocionalnu podršku primaju od roditelja, dakle članova obitelji, zatim od prijatelja te na kraju od značajnih ostalih, poput susjeda i kolega s posla. Prema Dobrotić i Laklija (2012), obitelj je također najvažniji izvor socijalne podrške, i pri tome najčešće pruža praktičnu pomoć roditeljima, a slijede je prijatelji kao čest odabir za

traženje i primanje emocionalne pomoći. Također, ovoj je raspravi moguće pridružiti rezultate velikog istraživanja Brajša-Žganec i sur. (2018) prema kojima su se prijatelji istaknuli najvažnijim izvorom socijalne podrške za subjektivnu dobrobit odrasloga pojedinca, jer obraćanje toj skupini znači pronalaženje emocionalne pomoći koja je svakako od značajne važnosti za roditelje, iako kao skupina nisu bili zasebno navedeni. Ako se to usporedi s rezultatima ovoga istraživanja, gdje su prijatelji na trećem, a značajni ostali na prvom mjestu, moguće je pretpostaviti kako su oni posljedica nedostataka prigodnog uzorka, jednako kao što je i moguće pomisliti kako su ispitanici pod tvrdnjama značajnih ostalih podrazumijevali partnere i/ili najbolje, vrlo bliske prijatelje, pa takvi odnosi nadilaze pozitivne, ali nedovoljno prisne odnose s ostalim prijateljima. Za daljnja ispitivanja, radi veće jasnoće, bilo bi poželjno dobiti informaciju koga roditelji podrazumijevaju pod značajnim ostalim, a koga pod prijateljima.

Majke primaju manje socijalne podrške u odnosu na očeve iz sva tri izvora, što je različito od rezultata Pećnik i sur. (2013) koji pokazuju kako majke češće imaju nekoga kome se mogu obratiti kada okolnosti nadilaze njihove osobne kompenzatorne mehanizme. Uz to, shodno Pećnik i Raboteg-Šarić (2005) očevi imaju uži krug izvora socijalne podrške nego je to slučaj s majkama. Kako je u ovome istraživanju sudjelovalo malo očeva, postoji mogućnost da su doista sudjelovali samo oni očevi koji i imaju široku mrežu socijalne podrške.

Roditelji više i visoke stručne spreme percipiraju više socijalne podrške ukupno i zasebno u odnosu na roditelje sa završenom osnovnom i srednjom školom, što može biti odrazom kretanja obrazovanih roditelja u zajednicama bogatijim raznolikim izvorima socijalne podrške, kao i postojanjem osobnih kompetencija koje im olakšavaju traženje nove i korištenje postojeće podrške u društvu (Reić Ercegovac, 2011). Osim toga, prema istraživanju Dobrotić i Laklija (2012), niže obrazovani skloniji su traženju pomoći uglavnom unutar obitelji, nešto manje od susjeda, dok visokoobrazovni mreži podrške dodaju i prijatelje. Čini se kako u ovome uzorku manje obrazovani roditelji vlastite probleme i poteškoće u roditeljstvu radije biraju zadržati unutar kruga najbližih ljudi, vjerojatno povezanih krvnim srodstvom, što automatski smanjuje opseg mreže socijalne podrške na koju se mogu osloniti.

Dok nova pravila i vrijednosti suvremenog društva pokušavaju etablirati idealnu formu, istovremeno raznolike promjene i krize nastavljaju zahvaćati sve pripadnike zajednica, uključujući roditelje, što stvara izvjestan pritisak na roditeljsku ulogu i

svakodnevno funkcioniranje općenito (Juul i Jensen, 2010; Jurčević Lozančić, 2011). To se na neki način poklapa s rezultatom prema kojem roditelji makrosustav vide najmanje podržavajućim sustavom roditeljstvu. Ne čudi takva percepcija najudaljenijeg sloja ekoloških sustava, s obzirom na to da se radi o najstabilnijem sustavu gdje su promjene spore i dugotrajne.

Majke iskazuju više primljene podrške iz makrosustava nego očevi. Kako se reprezentna čestica odnosila na percepciju utjecaja financijske krize na roditeljstvo, mogući razlog toj razlici, iako je mala, može se ogledati u još uvijek dijelom prisutnim tradicionalnim doživljajima roditeljskih uloga (Daly i sur., 2015), odnosno, očevi zbog doživljavane važnosti svog ekonomskog doprinosa obitelji mogu osjećati veći pritisak financijske krize. S druge strane, egzosustav roditelji smatraju najviše podržavajućim sustavom roditeljstvu, pri čemu prednjače visokoobrazovani, jer kako imaju bolja radna mjesta s boljim uvjetima rada, to sa sobom vjerojatno povlači i otvaranje bolovanja u slučaju bolesti djeteta bez većih problema. Međutim, kod Pećnik i sur. (2013) 15% ispitanika isticalo je potrebu za većim razumijevanjem poslodavaca spram zahtjeva roditeljske uloge, što upućuje na zaključak kako mnogi roditelji zapravo nemaju dovoljnu podršku poslodavaca kao dijelova egzosustava djeteta. Isto tako, prema istraživanju netom spomenutih autora, programi podrške roditeljstvu najrašireniji su u Varaždinskoj županiji, što općenito ukazuje na visoku podršku egzosustava roditeljima s toga područja, pa se jednim dijelom to očitava i na uzorku istraživanja ovoga rada.

Analizom inferencijalne statistike utvrđene su slabe korelacije između podrške obitelji, značajnih ostalih, prijatelja te ukupne socijalne podrške i roditeljske samoefikasnosti. Kako se radi o pozitivnoj korelaciji, prisutan je proporcionalan odnos među varijablama, pa porastom ukupne socijalne podrške i zasebno iz tri izvora raste i doživljaj roditeljske samoefikasnosti. Navedeno potvrđuju rezultati Reić Ercegovac (2011) prema kojima porastom percepcije socijalne podrške raste doživljaj roditeljske kompetentnosti, a isto zaključuju i Taylor i sur. (2015) u svome istraživanju. Sličan nalaz dobivaju Raboteg-Šarić i Pećnik (2006) kod kojih se podrška prijatelja pokazala vrijednom za smanjenje depresivnosti roditelja te za kvalitetniji angažman u odgoju djeteta. Moguće je da primanje zadovoljavajuće socijalne podrške pruža roditeljima drugi par očiju za sagledavanje više ili manje zahtjevnih situacija u suodnosu s djetetom, za preispitivanje vlastitih dvojbi, što ohrabruje poboljšanje roditeljskoga djelovanja, stvarajući uvjete za veći doživljaj

uspješnog djelovanja sebe kao roditelja. Kako se prva postavljena hipoteza (H1) odnosila na povezanost roditeljske kompetentnosti i percepcije socijalne podrške, moguće ju je samo dijelom prihvatiti za roditeljsku samoefikasnost, kad se rezultatima nije pokazala i poveznica između socijalne podrške i preostale dvije sastavnice roditeljske kompetentnosti (internalni i eksternalni lokus kontrole).

Provedbom Mann-Whitneyevog U-testa, za analizu razlika po spolu, nisu pronađene statistički značajne razlike između majki i očeva ni u jednom od aspekata roditeljske kompetentnosti, što upućuje na zaključak kako se majke i očevi osjećaju podjednako kompetentnim u roditeljskoj ulozi. To se poklapa s istraživanjima drugih autora (Reić Ercegovac, 2011; Reić Ercegovac i Penezić; 2012), međutim, većina ipak izvještava kako se majke osjećaju kompetentnijim u ulozi roditelja nego je to slučaj s očevima (Hudson i sur., 2001; Keresteš i sur., 2011; Pećnik i sur., 2013). Moguće objašnjenje podjednake kompetentnosti u ovome uzorku leži u tome što su podatci prikupljeni na roditeljskim sastancima na koje su se vjerojatno i odazivali očevi jednako angažirani u odgoju djeteta kao i majke, čime imaju bolje predispozicije za podjednak doživljaj kompetentnosti vlastite roditeljske uloge. To potencijalno objašnjenje djeluje podosta obećavajuće, kad upućuje na prihvaćanje sposobnosti očeva da budu jednako dobrim i važnim roditeljem djetetu kao i majke.

Nije pronađena statistički značajna razlika između majki i očeva u percepciji ukupne socijalne podrške, tj. i jedni i drugi percipiraju je vrlo visokom, što se razlikuje od drugih istraživanja prema kojima očevi primaju manje socijalne podrške od majki (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005; Pećnik i sur., 2013). Štironja Borić i sur. (2011) primijetili su kako i očevi i majke s visokom socijalnom podrškom iskazuju poželjnija roditeljska ponašanja u interakciji s djetetom. Kako roditelji ovoga uzorka percipiraju visoku socijalnu podršku, u relaciji sa spomenutim znanstvenim zaključkom drugoga istraživanja, moguće je pretpostaviti kako je podjednaka kompetentnost jednim dijelom posljedica upravo te više percepcije, no to je nešto što traži dodatne analize i nadilazi ciljeve ovoga rada. Prema svemu navedenome, odbacuje se druga hipoteza (H2), jer u ovome istraživanju ne postoji statistički značajna razlika po spolu s obzirom na roditeljsku kompetentnost i percepciju socijalne podrške.

Kod utvrđivanja mogućih razlika u doživljaju roditeljske kompetentnosti temeljem stupnja obrazovanja, istaknula se statistički značajna razlika između niže/srednje i akademski obrazovanih roditelja ($p=0,002$) u doživljaju roditeljske

samoefikasnosti, kao što je i pronađena statistički značajna razlika ($p=0,018$) između te dvije skupine unutar vanjskog lokusa kontrole. Unutarnji lokus kontrole ni na koji način nije pokazao veća odstupanja s obzirom na obrazovanje. Neočekivano, roditelji niže i srednje stručne spreme doživljaju se samoefikasnijim u roditeljskoj ulozi nego je to slučaj s visokoobrazovnim roditeljima. Keresteš i sur. (2011) na uzorku roditelja adolescenata također dobivaju rezultate prema kojima obrazovanije majke doživljaju niži internalni i eksternalni lokus kontrole te nižu roditelju samoefikasnost, što se jednostavnije može navesti kao niži doživljaj roditeljske kompetentnosti. Prema Pećnik i sur. (2013), visok doživljaj roditeljske samoefikasnosti ne mora nužno biti odraz doista boljeg roditeljstva za dijete, već može biti odrazom roditeljskog poimanja kvalitetnog roditeljstva. Što je to za kojeg roditelja, ovdje nije istraženo. Čudina-Obradović i Obradović (2006) ističu kako visokoobrazovani roditelji pružaju bolje razvojne stimulacije djetetu, a s tim se slažu i Hoff i sur. (2002). Unatoč tome, kao što je na početku rasprave istaknuto, visokoobrazovni roditelji više promišljaju svoje roditeljsko djelovanje, imaju više znanja i informacija, radi čega su i kritičniji prema kvaliteti svoga roditeljstva. Što više znaju, to više analiziraju i pronalaze prostore za poboljšanja. Sukladno tome, treća se hipoteza (H3) također odbacuje, jer se visokoobrazovni roditelji nisu procijenili kompetentnijim roditeljima.

U primanju podrške iz ekoloških sustava djeteta pronađena je statistički značajna razlika između majki i očeva u procjeni primanja podrške iz makrosustava, pri čemu majke makrosustav više doživljaju podržavajućim slojem nego je to situacija kod očeva. Kako je rasprava o deskriptivnim rezultatima isto pokazala, takva se preraspodjela pokušala objasniti u vidu još uvijek prisutnih tradicionalnih poimanja majki i očeva. Iako su danas i majka i otac hranitelji obitelji, nerijetko je to preduvjet za egzistencijalni opstanak (Ljubetić, 2011), moguće je da očevi dijelom i dalje osjećaju očekivanja društva da su oni ti koji primarno moraju osigurati najviše financijskih sredstva, uslijed čega je onda logično da ekonomsku krizu smatraju više ometajućim faktorom svome roditeljstvu nego majke. Za ostale sustave nije pronađena statistički značajna razlika, pa se i četvrta hipoteza (H4) odbacuje, kad majke percipiraju više podrške samo iz makrosustava, ali ne i iz ostalih slojeva ekoloških sustava.

Na kraju se još željelo uvidjeti postoji li povezanost između roditeljske kompetentnosti i slojeva ekoloških sustava. Pronađene su dvije neznatne pozitivne korelacije podrške mikrosustava i mezosustava s roditeljskom samoefikasnošću. Iako

rezultati nisu pokazatelj značajne povezanosti varijabli, ipak dijelom upućuju na teorijska objašnjenja ekoloških sustava prema kojima djetetove bio-psihosocijalne karakteristike utječu na roditelje (Berk, 2007). Kako se čestica za mikrosustav odnosila na zadovoljavanje djetetovih socijalnih potreba unutar mješovitih skupina, može se pretpostaviti kako takvo pozitivno okruženje djetetovog mikrosustava povoljno utječe na karakteristike njegova bića, što onda djeluje podržavajuće roditeljima u odgoju djeteta. Nasuprot tome, podrška mezosustava, ovdje objašnjenja kao angažman odgojitelja oko održavanja radionica i predavanja o žarišnim temama roditeljstva, povezana s roditeljskom samoefikasnošću daje naznake važnosti izgradnje partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja, koje Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) opisuje ključnim elementom ostvarenja dobrobiti djeteta i kompetentnog roditeljstva. Kako se radi o niskim vrijednostima korelacije, potrebno je provesti dodatna istraživanja standardiziranim instrumentima kako bi se sa što većom točnošću utvrdile navedene pretpostavke.

Prepoznata je i neznatna pozitivna korelacija vrlo blizu onoj slaboj između podrške makrosustava i eksternalnog lokusa kontrole, što bi značilo da prema ovome rezultatu porastom podrške makrosustava raste roditeljski eksternalni lokus kontrole. Prema Čudina-Obradović i Obradović (2003) činjenica je kako za nepovoljne razvojne ishode roditelji često prebacuju odgovornost na društvo, i obratno, društvo na roditelje. Vrlo je niska i korelacija proporcionalnog odnosa između podrške makrosustava i internalnog lokusa kontrole. Izgleda da si roditelji ovoga uzorka podrškom makrosustava povećavaju svijest o utjecaju roditeljskih postupaka na dijete, ali i o utjecaju društva na njegov razvojni ishod, međutim, to su samo pretpostavke koje se ne mogu utvrditi korelacijama, ali daju poticaj za daljnja istraživanja problematike.

Iako slaba, najveća povezanost, ponovo ona pozitivnog tipa, utvrđena je između podrške mezosustava i roditeljskog eksternalnog lokusa kontrole, pa kao i kod makrosustava, neočekivano, porastom podrške mezosustava povećava se roditeljski vanjski lokus kontrole. Moguće je da savjetodavna podrška koju roditelji primaju u dječjim vrtićima ne ispada uvijek funkcionalna za svaku situaciju, stoga dolazi do svaljivanja krivnje s jedne strane na drugu. Temeljem takvih rezultata odbacuje se i peta hipoteza (H5), jer mikrosustav i egzosustav nisu pokazali značajniju povezanost s doživljajem roditeljske kompetentnosti.

Postoje izvjesna ograničenja ovoga istraživanja. Iako je uzorak veći od 100 (N=194), radi se o prigodnome uzorku u kojem je znatno manje ispitanika muškog nego ženskog spola, stoga rezultati mogu biti odrazom slučajnosti, a ne stvarnih okolnosti. S obzirom na vrstu uzorka, nije ni moguće izvršiti generalizaciju podataka. Za daljnja je istraživanja potrebno povećati broj ispitanika, izjednačiti ih po spolu i koristiti probabilistički tip uzorka radi mogućnosti generalizacije rezultata na populaciju.

Uz dva standardizirana instrumenta, korištena je i skala izrađena isključivo za potrebe ovoga rada. Kako nije provedeno pilot istraživanje, metrijske su karakteristike testa očekivano bile loše, radi čega se moralo odabrati pojedinačno po jednu česticu najvećeg varijabiliteta za predstavnike dijelova ekoloških sustava, što je utjecalo na pouzdanost rezultata. U budućnosti bi bilo poželjno ili pronaći standardizirani instrument ili ga konstruirati iz više postojećih, uz opciju da se u slučaju konstrukcije novog provede pilot istraživanje za poboljšanje validnosti testa.

Uz sve to, korelacije ne nude uvid u uzročno-posljedične veze, stoga bi trebalo provesti istraživanje koje će se baviti boljim razumijevanjem povezanosti socijalne podrške i podrške ekoloških sustava djeteta s roditeljskom kompetentnošću na višoj razini od one korelacijskog tipa.

8. ZAKLJUČAK

Istraživanjem nije pronađena značajnija povezanost općenitog doživljaja roditeljske kompetentnosti i socijalne podrške, izuzev za roditeljsku samoefikasnost kao jednu od sastavnica roditeljske kompetentnosti. Unatoč tome što se radi o slaboj povezanosti, njena pozitivna proporcionalnost dovoljna je da upozori na daljnju potrebu podizanja svijesti socijalne zajednice o nužnosti pružanja i stvaranja šire i čvršće mreže socijalne podrške roditeljima, kako bi ih se osnaživalo za kompetentno roditeljstvo u najboljem interesu djeteta, ali i njih samih.

Suprotno očekivanjima, majke i očevi procijenili su se podjednako kompetentnim roditeljima. Radi se o ohrabrujućem podatku koji upućuje na sve veću uključenost očeva u odgoj djece, a onda i na prevladavanje stereotipnih standarda i očekivanja spram angažmana roditelja oko djeteta. Čini se kako suvremeni očevi počinju otkrivati čari roditeljstva, svjesniji nego ikada prije kako su, unatoč tome što ne rađaju djecu, jednako važni i biološki predisponirani za odgoj i razvoj svoga djeteta, kao i djetetova majka. Treba i uzeti u obzir kako su rezultati možda odraz slučajnosti, a možda i odraz subjektivnije višeg doživljaja roditeljske kompetentnosti nego je to stvarno slučaj. Za buduća istraživanja, bilo bi dobro proučiti što točno roditelji podrazumijevaju pod kompetentnim roditeljskim postupcima. Također, pozitivnim se pokazalo što se roditelji ne razlikuju po spolu ni u percepciji socijalne podrške. Naprotiv, i jedna i druga skupina izvještava o visokom udjelu socijalne podrške, pri čemu značajni ostali imaju najistaknutije mjesto.

Iako su pretpostavke išle u smjeru kako će se akademski obrazovani roditelji doživljavati kompetentnijim u ulozi majke/oca, rezultatima se pokazalo suprotno. Roditelji niže i srednje stručne spreme doživjeli su se kompetentnijim u odgoju djeteta nego oni više i visoko obrazovani. Istraživanje ne seže dalje od toga, stoga se ne može utvrditi radi li se doista o objektivno većoj kompetentnosti ili odrazu manje kritičnosti prema vlastitome roditeljskom djelovanju.

Majke se ne razlikuju od očeva ni u primanju podrške ekoloških sustava djeteta, izuzev u makrosustavu u kojem doživljavaju veću podršku, što jednim dijelom sugerira kako su očevi i dalje podosta stigmatizirani tradicionalnim vrijednostima njihove uloge kao hranitelja, kad se čestica podrške ticala financijske krize. Nema povezanosti ni između podrške mikrosustava i egzosustava s doživljajem roditeljske

kompetentnosti. One korelacije koje su i pronađene unutar ekoloških sustava, nalaze se u rasponu vrijednosti neznatnih korelacija.

Nestandardizirana skala nedostatak je proučavanja povezanosti podrške ekoloških sustava s doživljajem roditeljske kompetentnosti. Bez obzira na to, ekološki su se sustavi pokazali krajnje zanimljivim konstruktom za daljnja istraživanja. Kako obuhvaćaju cjelokupan kontekst u kojem se odvijaju roditeljstvo te rast i razvoj djeteta, mogu dati i precizniju sliku pozitivnih i negativnih utjecaja na roditelje sa svih strana, time i na dijete, na temelju čega bi se mogle graditi dodatne podržavajuće strategije i akcije roditeljskoj kompetentnosti.

Ako se izuzmu ekstremi, roditeljima je najvažnija dobrobit njihovoga djeteta. Većina je svjesna kompleksnosti te uloge života, a uz dostupnost medija, jasno im je i kako postizanje roditeljske kompetentnosti postaje nužnost za pozitivne odnose s djetetom, a onda i njegove prilike za sretno djetinjstvo. Poznato je kako je prvih šest najvažnije i kako se u tom razdoblju stvaraju bilo zaštitni, bilo rizični temelji za daljnje odrastanje. Postići roditeljsku kompetentnost nije lako. Naprotiv, radi se o teškom procesu koji ponajprije zahtijeva promjene u vlastitoj glavi, a onda i spremnost na priznavanje kako intuicija često nije dovoljna, bez obzira što je prethodnim generacijama bila sasvim dostatna. Odgovornost je društva, kako onih neformalnih, tako i formalnih slojeva, da podrže roditelje u ostvarenju kvalitetnijeg roditeljstva, što za djecu, što za njih same. Jer da bi bilo dobro djeci, prije svega, mora biti dobro roditeljima.

Iako je naglasak ovoga istraživanja na neformalnim oblicima socijalne podrške, ne može se ne uvidjeti važnost one formalne, poput programa podrške roditeljstvu. Bilo bi korisno kada bi se uveli obavezni, ali besplatni programi podrške roditeljima u svim zajednicama od prenatalnog razdoblja, sve kroz ranu i predškolsku dob djeteta. Na taj način ne samo što bi se povećavala svijest o važnosti roditeljske kompetentnosti, već bi se i smanjivala stigmatizacija, radi čega bi se podosta roditelja vjerojatno ohrabrilo potražiti pomoć mimo propisanih programa. Osim toga, kako je činjenica da u Hrvatskoj nisu sva djeca obuhvaćena redovnim programima ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja unutar dječjih vrtića, tako bi se barem djelomice osiguralo da djeca imaju roditelje koji su dobili priliku za izgradnju minimalnih kompetencija potrebnih za stvaranje okruženja pogodnog djetetu i njegovim urođenim potencijalima. Prema tome, ako društvo (bilo formalno, bilo neformalno) želi sretnu djecu, onu koja će jednoga dana biti neovisni i uspješni

odrasli, demokratski građani, ono mora i treba poraditi na dobrobiti njihovih roditelja, biti im podrškom u ovim sve zahtjevnijim razdobljima podizanja djeteta. Na kraju svega, društvo je to koje je postavilo zahtjeve pred roditelje, stoga bi društvo trebalo i biti to koje će sustavno pružati pomoć u osnaživanju roditeljstva, a ne samo kada je roditeljima najpotrebnije, odnosno, ne samo kada drugoga izlaza nema.

9. LITERATURA

1. Ajduković, M. (2015). Kako provoditi mjere stručne pomoći roditeljima? U M. Ajduković (Ur.), *Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta* (str. 92-100). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
2. Ajduković, M. i Sladović Franz, B. (2015). Područja i ciljevi mjera stručne pomoći roditeljima izraženi kao očekivanja promjena u ponašanju roditelja. U M. Ajduković (Ur.), *Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta* (str. 87-92). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
3. Belsky, J. (1984). The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*, 55(1), 83-96.
4. Berc, G. i Blažeka Kokorić, S. (2013). Slobodno vrijeme obitelji kao čimbenik obiteljske kohezivnosti i zadovoljstva obiteljskim životom. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 20(2), 15-27.
5. Berk, L. E. (2007). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
6. Bilić, V. (2016). Odgoj. U S. Halačev (Ur.). *Pedagogija za učitelje i nastavnike* (str. 70-98). Zagreb: Školska knjiga.
7. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
8. Brajša-Žganec, A. i sur. (2014). *Analiza stanja prava djece u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
9. Brajša-Žganec, A., Kaliterna Lipovčan, Lj. i Hanzec, I. (2018). The Relationship between Social Support and Subjective Well-Being across the Lifespan. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 27(1), 47-65.
10. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
11. Chaskin, R. J. (2006). Family Support as Community-based Practice: Considering a Community Capacity Framework for Family Support Provision. U P. Dolan, J. Pinkerton i J. Canavan (Ur.), *Family Support and*

- Reflective Practice* (str. 42-61). London, Philadelphia: Jessica Kingley Publishers.
12. Coleman, P. K. i Karraker, K. H. (1997). Self-Efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications. *Developmental Review*, 18, 47-85.
 13. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 45-68.
 14. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). Roditeljstvo. U M. Paić-Jurinić (Ur.), *Psihologija braka i obitelji* (str. 241-291). Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
 15. Daly, M. i sur. (2015). *Family and Parenting Support: Policy and Provision in a Global Context*, *Innocenti Insight*. Florence: UNICEF Office of Research.
 16. Delale, E. A. (2011). Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i emocionalne izražajnosti s intenzitetom roditeljskog stresa majki. *Psihologijske teme*, 20(2), 187-212.
 17. Dobrotić, I. i Laklija, M. (2012). Obrasci društvenosti i percepcija izvora neformalne socijalne podrške u hrvatskoj. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(1), 39-58.
 18. Dolan, P., Pinkerton, J. i Canavan, J. (2006). Family Support: From Description to Reflection. U P. Dolan, J. Pinkerton i J. Canavan (Ur.), *Family Support and Reflective Practice* (str. 11-27). London, Philadelphia: Jessica Kingley Publishers.
 19. Eret, L. (2012). Odgoj i manipulacija: razmatranje kroz razvojnu teoriju ekoloških sustava. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 19(1), 143-161.
 20. European Commission (2007). *Key Competences for Lifelong Learning. European Reference Framework*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
 21. Hoff, E., Laursen, B. i Tardif, T. (2002). Socioeconomic Status nad Parenting. U M. H. Bornstein (Ur.), *Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting* (str. 231-252). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
 22. Honore, C. (2009). *Pod pritiskom: Spašavanje djece od kulture hiperroditeljstva*. Zagreb: Algoritam.

23. Hudson, D. B., Elek, S. M. i Fleck, C. M. (2001). First-time mothers' and fathers' transition to parenthood: infant care self-efficacy, parenting satisfaction, and infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 24(1), 31-43.
24. Johnson, G. M. (2010). Internet Use and Child Development: Validation of the Ecological Techno-Subsystem. *Journal of Educational Technology & Society*, 13(1), 176-185.
25. Jovančević, M. (2008). O važnosti ranog odnosa dojenče-roditelj. U M. Ajduković i T. Radočaj (Ur.), *Pravo djeteta na život u obitelji* (str. 27-41). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
26. Jučević Lozančić, A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. *Croatian Journal of Education*, 13(4), 122-150.
27. Jurčević Lozančić, A. i Kunert, A. (2015). Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktični izazovi. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 10 (2), 39-48.
28. Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
29. Juul, J. i Jensen, H. (2010). *Od poslušnosti do odgovornosti*. Zagreb: Naklada Pelago.
30. Katz, I. (2006). School as Base for Family Support Services. U P. Dolan, J. Pinkerton i J. Canavan (Ur.), *Family Support and Reflective Practice* (str. 27-42). London, Philadelphia: Jessica Kingley Publishers.
31. Keresteš, G., Brković, I. i Kuterovac Jagodić, G. (2011). Doživljaj kompetentnosti u roditeljskoj ulozi i sukobi između roditelja i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 14(1), 17-34.
32. Keresteš, G. i Brković, I. (2014). Istraživanja doživljaja roditeljstva. U A. Brajša-Žganec, J. Lopižić i Z. Penezić (Ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (str. 69-98). Zagreb, Jastrebarsko: Hrvatsko psihološko društvo i Naklada Slap.
33. Konvencija o pravima djeteta (2000). https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf, preuzeto: 29.6.2018.
34. Kušević, B. (2013). Odgojne implikacije odgođenoga roditeljstva. *Pedagojska istraživanja*, 10(1), 81-99.

35. Lacković-Grgin, K. (2011). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20(4), 1063-1083.
36. Lacković-Grgin, K. (2015a). Sociocultural Context of Parenting in Croatia in the Past and in the Present. U K. Lacković-Grgin i Z. Penezić (Ur). *Parenthood and Parenting in Croatia: A Developmental and Socio-Cultural Perspective* (str. 1-27). New York: Nova Science Publishers.
37. Lacković-Grgin, K. (2015b). Parenthood and Parenting from the Perspective of a Life-Span Psychological Development. U K. Lacković-Grgin i Z. Penezić (Ur). *Parenthood and Parenting in Croatia: A Developmental and Socio-Cultural Perspective* (str. 27-55). New York: Nova Science Publishers.
38. Leutar, Z. i Oršulić, V. (2015). Povezanost socijalne podrške i nekih aspekata roditeljstva u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju. *Revija za socijalnu politiku*, 22(2), 153-176.
39. Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda*. Zagreb: Profil.
40. Ljubetić, M. (2011). Stabilna obitelj i poželjno roditeljstvo u kaotičnom svijetu – (moguća) stvarnost ili iluzija?. U D. Maleš (Ur.). *Nove paradigme ranoga odgoja* (str 67-97). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb, Zavod za pedagogiju.
41. Maleš, D. i Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskoga odgoja. U D. Maleš (Ur.). *Nove paradigme ranoga odgoja* (str.41-67). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb, Zavod za pedagogiju.
42. Milanović, M. i sur. (2014). *Pomozimo im rasti: priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
43. Miljević-Riđički, R. (2015). *Životna prilagođenost majki i kognitivna uspješnost njihove djece*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
44. Molinuevo, D. (2013). Parenting in Europe. <https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1247&context=intl>, preuzeto 22.6.2018.
45. Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. (2014). Zagreb: Ministarstvo socijalne politike i mladih.
46. Nenadić Bilan, D. (2015). Društvena potpora roditeljima djece predškolske dobi. *Školski vjesnik: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 64(1), 45-63.

47. Nenadić Bilan, D. i Matov, J. (2015). Partnerstvo obitelji i predškolske ustanove kao potpora roditeljstvu. *Magistra Iadertina*, 9(1), 123-135.
48. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
49. Obiteljski zakon. Narodne novine, 103/2015.
50. Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2000). Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje. *Revija za socijalnu politiku*, 7(2), 131-145.
51. OECD (2005). *Definiranje i odabir ključnih kompetencija: Sažetak*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar.
52. Pećnik, N. i. Raboteg-Šarić, Z. (2005). Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima. *Revija za socijalnu politiku*, 12(1), 1-21.
53. Pećnik, N. i Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe dobi*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku
54. Pećnik, N., Radočaj, T. i Tokić, A. (2011). Uvjerenja javnosti o ispravnim roditeljskim postupcima prema djeci najmlađe dobi. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20(3), 625-646.
55. Pećnik, N. i sur. (2013). *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
56. Penezić, Z. i Lacković-Grgin, K. (2014). Tranzicija u roditeljstvo i promjene u obitelji. U A. Brajša-Žganec, J. Lopižić i Z. Penezić (Ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (str. 43-69). Zagreb, Jastrebarsko: Hrvatsko psihološko društvo i Naklada Slap.
57. Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina Fluminensis*, 46(3), 255-260.
58. Petani, R. i Kristić, K. (2012). Komparativni pristup programima osposobljavanja obitelji i potpori roditeljima. *Pedagogijska istraživanja*, 9 (1/2), 117-128.
59. Raboteg-Šarić, Z. i Pećnik, N. (2006). Bračni status, financijske poteškoće i socijalna podrška kao odrednice roditeljske depresivnosti i odgojnih postupaka. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 16(6), 961-985.

60. Reić Ercegovac, I. (2011). Neki prediktori doživljaja roditeljstva majki i očeva djece dojenačke dobi. *Napredak: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 152(2), 267-288.
61. Reić Ercegovac, I. i Penezić, Z. (2012). Subjektivna dobrobit bračnih partnera prilikom tranzicije u roditeljstvo. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(2), 341-361.
62. Reić Ercegovac, I. (2015). Transition to Parenthood in Croatia: The Role of Individual and Societal Factors in the Subjective Well-Being of New Parents. U K. Lacković-Grgin i Z. Penezić (Ur.). *Parenthood and Parenting in Croatia: A Developmental and Socio-Cultural Perspective* (str. 55-83). New York: Nova Science Publishers.
63. Shaw, R. i Wood, S. (2009). *Epidemija popustljivog odgoja*. Zagreb: V.B.Z.
64. Sladović Franz, B. (2008). Procjenjivanje roditeljskih sposobnosti i izvršavanje roditeljskih zadaća. U M. Ajduković i T. Radočaj (Ur.), *Pravo djeteta na život u obitelji* (str. 183-195). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
65. Sočo, M. i Keresteš, G. (2011). Roditeljsko ponašanje zaposlenih roditelja: povezanost s objektivnim obilježjima posla i subjektivnim doživljajem odnosa roditeljske i radne uloge. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20(3), 647-669.
66. Starc, B. i sur. (2014). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece s teškoćama u razvoju*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
67. Stričević, I. (2011). Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja. U D. Maleš (Ur.). *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 125-153). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb, Zavod za pedagogiju.
68. Sunko, E. (2008). Utjecaj provedbe programa za roditelje na njihove stavove o odgoju. *Odgojne znanosti*, 10(2), 383-401.
69. Svilar Blažinić, D. (2014). Partnerski odnosi, obitelj i roditeljstvo u suvremenom društvu. U A. Brajša-Žganec, J. Lopižić i Z. Penezić (Ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (str. 23-43). Zagreb, Jastrebarsko: Hrvatsko psihološko društvo i Naklada Slap.

70. Štironja Borić, A., Roščić, S., Sedmak, M., Sepčević, A. i Keresteš, G. (2011). Socijalno-kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja očeva i majki predškolske djece. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 13(3), 25-55.
71. Taylor, Z.E., Conger, R.D., Robins, R.W. i Widaman, K.F. (2015). *Parenting Practices and Perceived Social Support: Longitudinal Relations with the Social Competence of Mexican-origin Children*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4705564/>, preuzeto 22.6.2018.
72. Teti, D. M. i Candelaria, M. A. (2002). Parenting Competence. U M. H. Bornstien (Ur.), *Handbook of Parenting* (str. 149-181). New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
73. Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17.
74. Zimet G D, Dahlem N W, Zimet S G and Farley G K. (1988). The Multidimensional Scale of Percieved Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Lidija Fotez, izjavljujem kako sam samostalno napisala ovaj diplomski rad pod nazivom: Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i podrške u odgoju djece rane i predškolske dobi.

POTPIS:
Lidija Fotez